

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

АДЫГЕИР АНАХЪ ДЭГЪУХЭМ АЩЫЩ

Урысыем ишъолгырхэр зыхэлэжыгъэхэ селектор зэдэгушылэгъоу тыгъуасэ кыуагъэм тхьамэтагъор цызырыхъагъ УФ-м и вице-премьеру Дмитрий Козак. Псэунтэ-коммунальнэ хъызмэтым и предприятияхэм, электроэнергетикэм и организациихэм 2009-2010-рэ илэсхэм ябжыхъ-кымыфэ лъэхъан зэрэкlorэм ыкIи унэгъуабэм атегъэпсыхъагъэу зэхэт унэхэр капиталнэу гъэцэкIэжыгъэнхэм епхыгъэ программэхэр УФ-м и субъектхэм зэрэцызэшIуахыхэрэм ащ цытегушылагъэх.

Юфтыхъабэм хэлэсхъагъ Адыгэ Республикэм и Президенту ТхьакIушынэ Аслъан.

Зэдэгушылэгъур зэрэкIуагъэм зэфэхьысыжыхэр кыфишIыгъэх АР-м псэолтэ-шыным, транспортым, унэ-коммунальнэ ыкIи гъогу хъызмэтымкIэ иминистру Валерий Картамышевым. Ащ кызырэхигъэшыгъэмкIэ, федеральнэ гупчэм пшъэрылгъэу кыгъэуцугъэхэр зэкIэ республикэм шыгъэцэкIагъэхэ хъугъэ. «Адыгеим и псэунтэ-коммунальнэ комплексрэ социальнэ сферэмрэ бжыхъ-кымыфэ лъэхъаным тэрэзу фэхъазырынхэм фэгъэхыгъ» зыфилорэ унашъоу АР-м иминистрэхэм я Кабинет ыштагъэм диштэу республикэм муниципальнэ образованиехэм зэкIэми кымафэм зэрэфэхъазыркхэм епхыгъэ паспортхэр министерствэм кырахылагъэх. ЖКХ-м и предприятияхэм ящыкIэгъэ оборудованиемрэ техникэмрэ икIу фэдизэу алэкIэлъ, объектхэм ошIэ-дэмышIагъэ горэ къащыхъумэ, ар псынIкIу дэгъэзыжыгъэным аварийнэ бригадэхэр фэхъазырых.

Унэгъуабэм атегъэпсыхъагъэу зэхэт унэхэр капиталнэу гъэцэкIэжыгъэнхэм

фэшI 2008-рэ илэсым федеральнэ гупчэм республикэм сомэ миллион 259,4-рэ кыфитIупшыгъ. Программэм игъэцэкIэн Адыгеим и Правительствэ чанэу зэрэдлэжыагъэм ишIуагъэкIэ ахыцэу агъэнэфагъэр зэкIэ республикэм кыIэкIэхъагъ. УФ-м и субъектхэм ащыцэу ар зыгъэцэкIагъэр процент 30-р ары нылэп. Унэ-коммунальнэ хъызмэтым щыкlorэ реформэхэм IэпыIэгъу афэхъугъэнымкIэ Фондэу зэхашагъэм, республикэ ыкIи чIыплэ бюджетхэм, еж унэхэр зыхэм яахыцэу капиталнэу гъэцэкIэжынынхэм апэуагъэхъагъэр 2008-рэ илэсым сомэ миллион 364-рэм кIэхъагъ. Ащ дакIоу унэ зэтет 288-рэ зэтырагъэпсыхъажынын алъэкIыгъ. 2009-рэ илэсым мы лъэныкъомкIэ мылIкIоу агъэфадагъэр сомэ миллион 255,7-м ехъу. Джырэ лъэхъан капиталнэу гъэцэкIэжынынхэр уни 150-м ащэкIох. ЗэрагъэнэфагъэмкIэ, тыгъэгъазэм и 25-м нэс IофшIэнхэр аухыштых.

Президентым изэлукIэгъухэр Илэсым изэфэхьысыжыхэм атегушылагъэх

Адыгэ Республикэм и Президенту ТхьакIушынэ Аслъан АР-м икъэралыгъо филармоние идиректорэу Хъот Заур тыгъуасэ IофшIэгъу зэлукIэгъу дырилагъ. Илэсым кыкIоцI культурэм и учреждение Iофэу ышIагъэм изэфэхьысыжыхэм бгъуитIур атегушылагъ, пшъэрылгъэр къагъэнэфагъэх.

2009-рэ илэсым зэшIуахын алъэкIыгъэхэм ыкIи кыхъащт илэсым пшъэрылгъэу зыфагъэуцужыхэрэм Хъот Заур Президентыр ащигъэгъозагъ. Непэ АР-м и Правительствэ ахыцэкIэ Iэпылэгъу кызырэфэхъурэм ишIуагъэкIэ сьд фэдэрэ лъэныкъокIи Iофхэм язытет нахышIум

зэрэфиузенкIыгъэр ыкIи гумэкIыгъошхо апахъхъэкIэ зэрэщымытыр филармонием идиректор кыыхигъэщыгъ.

Iофыгъо шъхъаIэу бгъуитIур зытегушылагъэхэм ащыц кадрэхэм ягъэхъазырын.

Къурмэныр республикэм щыхагъэунэфыкIыгъ

Ислъам диным имэфэкI лъанIу Къурмэныр шэкIогъум и 27-м быслъымэнхэм хагъэунэфыкIыгъ. ЗэрифэшIуашIу мэфэкIыр Адыгеими щыкIуагъ.

Къурмэн пчэдыжыным Мыекъопэ гупчэ мэщытым цыф лъэпкэ зэфэшхъафхэм яIыкIохэр кызыцэрэуэгъоигъэх. ТхъэшIошхъуныгъэ зилэу Къурмэн мэфэкIышхэм ипчэдыжы нэмаз мэщытым щызышIынэу къекIолагъэхэм къафэгъушIонхэу мыщ кэкIуагъэх АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Алексей Петрусенкэр, министрэхэм я Кабинет хэтхэр, нэмыкIхэри.

Ислъам диныр зылэжыхэрэм зэкIэми ямэфэкIыкIэ къафэгъушIуагъ Адыгеим ыкIи Пшызэ шъолгыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбий. Яунагъохэм псауныгъэ пытэ арылгъэу, цыф лъэпкэ зэфэшхъафхэу республикэм исхэр зегурылоньгъэм игъогу тапэкIи темыкIхэу зэдэпсэунхэу къафилуагъ.

— ШъуинэкI-нэмазхэри, шъуитхъэлтэ-Iухэри, шъуишIушIэ сэдэкъэ пстэури Алахъым къабыл шъуфешIых, — кыIуагъ Емыж Нурбий быслъымэнхэм закыфигъа-зэзэ.

Урысые Федерацием и Президенту Дмитрий Медведевым, АР-м и Президенту

ТхьакIушынэ Аслъан, тикъэралыгъо ишъолгыр зэфэшхъафхэм къарыкIыгъэ телеграммэхэу республикэм шыпсэурэ быслъымэнхэм къазыщыфэгъушIохэрэм муфтиир къаджагъ.

Нэужым гушыIэ зыштагъэу, АР-м культурэмкIэ иминистру Чэмышъо Гъазый АР-м и Президент ыцIэкIэ мэфэкIыр хэзыгъэунэфыкIыхэрэм игуапэу къафэгъушIуагъ. Адыгеим имызакъоу зэрэдунаеу щыпсэурэ быслъымэн пстэуми яунагъохэм щыIэкIэ-псэукIэ дэгъу арылгъынэу, дэхагъэм, лъэпкэ зегурылоньгъэм фэзышIухэрэ Ислъам диным фэлэжъэнхэ амал яIэнэу министрэу къафэлтэIуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Бжыхъэр зэтынэкIыгъ, тыпэгъокIы кымафэм

Чъыг нкIышгъэ лъагэм
Зыгорэм ыпсэ кыщыхъыагъ.
Ошъогу нэкIым сьдэпIтыагъ —
Сьдэу гумахэ!

ПкIашгъэр мэлIтызы е хэцэтыкIы,
Мэзыри зэщыгъу.

Жъаур игъашиIэ кыфызэпIтэкIы —
Чъыг цупкIыгъу.

Чъыг нкIышгъэ Iужыгъум зешIы суртэ,
Цыф нэгъу хэсэлъагъо.
Сэ исэункIы, ежэ спсэ еIэты
Огум нэблагъэу.

КЪУЕКЪО Налбий.

ДЕПУТАТХЭМ АПАЙ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иятIокIитIурэ щырэ зэхэсыгъо 2009-рэ илэсым тыгъэгъазэм и 2-м щыIэшт.

Зэхэсыгъом кыыщыхалъхъащт Iофыгъохэм мы кыкIэлъыкIохэрэр ахагъэхъагъэх: законопроектхэу «2010-рэ илэсымкIэ ыкIи план палгъэу 2011-рэ, 2012-рэ илэсэхэмкIэ Адыгэ Республикэм и республикэ бюджет ехылагъ», «2010-рэ илэсымкIэ ыкIи план палгъэу 2011-рэ, 2012-рэ илэсэхэмкIэ шIокI зимыIэ медицинэ страхованиемкIэ Адыгэ республикэ фондым и бюджет ехылагъ», «Къэзгъэнэжынын Iофхэм, авариехэм ядэгъэзыжынын афэгъэзэгъэ профессиональнэу кыулыкъухэм яхылагъ» зыфилохэрэм ятлонэрэу ахэплэгъэныр, Адыгэ Республикэм и законхэу «Административнэ хэбзэу-кыуныгъэхэм яхылагъ», «Жъэгъэузым земыгъэушъомбгъугъэным ехылагъ» зыфилохэрэм зэхокIыныгъэхэр афэшIыгъэнхэр ыкIи нэмыкI Iофыгъохэр.

ехылагъ», «2010-рэ илэсымкIэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо мылIкIу приватизацие зэрэшIышт программэм ехылагъ» зыфилохэрэм апэрэу ахэплэгъэныр, Адыгэ Республикэм и законхэу «Адыгэ Республикэм муниципальнэу кыулыкъур зэрэщы-зэхэшагъэм ехылагъ», «Патентыр яIэубытышIэу унэе предпринимательхэм хэбзэIахъым итынIкIэ системэ кызырэкlor кызырэрэзыфагъэфедэрэ шIыкIэм ехылагъ», «ЧIыгум епхыгъэ зэфыщытыкIэхэр гъэтэрэзыгъэнхэм ехылагъ», «ЧIыплэ зыгъэлоры-шIэжынын ехылагъ», «Гъэсэныгъэм ылъэныкъокIэ чIыплэ зыгъэ-IорышIэжынын иорганхэм Адыгэ Республикэм икъэралыгъо полномочие заулэ афэгъэзэгъэным ехылагъ» зыфилохэрэм зэхокIыныгъэхэр афэшIыгъэнхэр ыкIи нэмыкI Iофыгъохэр.

Жуковскэм иурам тет унэу N 22-м зэхэсыгъохэр зыщызэхашэрэ Залышхоу хэгтым сыхъатыр 11.00-м зэхэсыгъор кыыщызэшIуахы.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий ИВАНОВ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хьугъуэ гуэтыныгъэ фырилэу гъэсэ-ныгъэм фэгъэгъуэу Юф зэришлэрэм, егъэджен-пуныгъэ Юфэу гурыт еджапIэм щызэрахьэрэм илахьышIу зэрэхишыхьэрэм ыкIи кыткIэхухьэрэ ныбжьыкIэхэм яегъэдженрэ ыкIи япIунрэкIэ гъэ-хьагъэхэр зэришыгъэхэм афэшI Адыгэ Респу-бликэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхуэ тхылъ фэгъэшхошагъ ДзэукъожьыкIо Хьали-мэт Пшымафэ ыпхъум, МОУ-у «Къуаджэу Пшыжъхьаблэ дэт гурыт еджапIэу N 11-м» хьы-сапымрэ къэбар технологиехэмрэкIэ икIэ-лэегъаджэ.

КЪЭЛЭШХОМ ИФЭМЭ-БЖЬЫМЭ КЪАЛЪЭИЭСЫ

Щыфхэм ащэфырэ гъомылэпхъэ лъэпкъ шхьалэхэм осэ тегъахъоу афашIыщтыр проценти 10-м къемыгъэхъугъэныр игъо афэзылгъэурэ Указэу АР-м и Президентэу ТхьакIуцынэ Аслъан 2007-рэ илъэсым къыдигъэкIыгъэр зэрагъэцIэкIэжыгъэр улгъэ-кIугъэныр АР-м экономикэ хъхъоныгъэм-кIэ ыкIи сатыумкIэ и Министерствэ иЮфышIэхэм япшгъэрылхэм ащыщ. Ар агъэцIэкIэжыгъэ, джырэблагъэ муниципальнэ зэхэцIэкIэ зилэхэ «Адыгэкъалэрэ» «Теуцожь районымрэ» яадминистрациехэм ялIыкIохэр ягъусэхэу Адыгэкъалэрэ ПэнэжыкIуаерэ ящэпIэ чIыпIэхэр ауплэкIугъэх.

Министерствэм испециалистхэм ашIыгъэ зэфэхьысыжхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, уплэкIунхэр зыщызэхашцэгъэгъэ тучани 8-м социальнэ мэхъанэ зилэ гъомылэпхъэ лъэпкъ шхьалэхэм осэ тегъахъоу ащафашIыгъэр проценти 10-м рагъэхъугъэп. Ау Адыгэ Республикэм игу-рыт уасэхэм ягъэпшагъэмэ, Адыгэкъалэрэ Пэнэ-жыкIуаерэ ящэпIэ мэкIайхэм ателъ гъомылэп-хъэ шхьалэхэм ауасэ тIэкIулкIэ зэрэнахьыбэр уплэкIуаIохэм агъэунэфыгъ. Тучанхэм ящакIохэм къызэрауагъэмкIэ, къалэу Краснодар къы-зэрапэблагъэм ыкIи товархэр нахь пыутэу ащ къыщашцэфынхэ зэралгъэкIырэм, финанс кризи-сым апкъ къыкIэу товархэм чIыпIэм къазэ-рэщыкIэупчIэхэрэм къыкIичыгъэш, уасэхэр къыдэмыгъэкIоегъэнхэмкIэ ащ ишIуагъэ къэкIо.

Адыгэкъалэрэ ПэнэжыкIуаерэ шэ литрэр сомэ 20 — 22-кIэ, кефир литрэр сомэ 20 — 23-кIэ, шцэтэ стэчаныр сомэ 29 — 38-кIэ, шэм хэшIыкIыгъэ тхьур (зы пачкэр) сомэ 29 — 36-кIэ, кбое кило-граммыр сомэ 169 — 210-кIэ, кIэнкIэр (10-р) сомэ 31 — 32-кIэ ащашцэ. Краснодар краим, Ростов хэкум, Воронеж къаращыгъэ дагъэм изы литрэ сомэ 37 — 50-м шIокIырэп.

АуплэкIугъэ тучанхэм пленкэ пакетым итэу шэу ыкIи кефирэу ащауагъэкIырэр макIэ, туча-ни 8-м щышэу зы тучан ныIэп кбое гъэушкбю-игъэ зыщэу къахэкIыгъэр.

ХьалыгъугъэжэпIэ тучанэу ООО-у «Мир» зыфилоу Теуцожь районым итым а 1-рэ сорт зилэ хьалыгъоу грамм 650-рэ зионтэгъугъэм уасэу щырилэр сомэ 11-м шIокIырэп. ЗэкIэ тучанэу ауплэкIугъэхэм ащ фэдэу пыутэу зыщашцэрэ ахэ-тыгъэп.

Адыгэкъалэ хьалыгъоу шылуагъэкIырэм ина-хьыбэр Краснодар краим къыращы ыкIи а 1-рэ сорт зилэ хьалыгъоу грамм 650-рэ зионтэгъугъэм сомэ 14 — 15 ыуас.

Къэлуагъэмэ хьушцт Адыгэкъали, Теуцожь рай-онми республикэм къышыдагъэкIырэ гъомылэпхъэ зэфэшхьафхэу ащашцэхэрэр зэрэмэкIэ дэдэр. Ту-чанхэм япашцэхэм къызэрауагъэмкIэ, ар зыпкъ къыкIырэр «Адыгэ» шэ заводым ипродукциие къызэралымыгъэIэсырэр ары. Мамырыкбжохэм къашIырэ дагъэм ыуасэ хэшIыкIэу къыдэкIуае предприятиямрэ сатыушIхэмрэ азыфагу иуцорэ зэпхакIохэм яфэIо-фашIэхэм ауасэхэм апкъ къыкIэу.

ЭЛБЭШЭ Руслъан.

Тыгъэгъазэм и 1-р — СПИД-м пэуцужьыгъэным и Дунэе мафэ

Уз щынагъом пэуцужьых

СПИД-м пэуцужьыгъэ-ным и Дунэе мафэ ехьулэу медицинэ профилактикэмкIэ Адыгэ республикэ Гупчэмрэ СПИД-м ыкIи зэпахырэ узхэм ябэныгъэнхэмкIэ Гупчэмрэ яврач шхьалэу Людмила Мартяновам пресс-конференциие ты-гъуасэ къытыгъ.

Юфтхьабзэм пэублэ гушIэ къыщишIыгъэ, Л. Мартяновам уз щынагъоу СПИД-м гумэкIыгъоу къызыдихьхьэрэр ыкIи непэрэ ма-фэхэм яхьулэу ащ изытэт зыфэдэм журналистхэр щигъэгъозагъэх. Врач шхьалэм къызэрилуагъэмкIэ, не-пэ дунаим гумэкIыгъоу тетхэм СПИД-р зэу ащыщ ыкIи ащ цIы-фыбэ елIыкIы.

Непэрэ мафэм ехьулэу Уры-сыемкIэ ВИЧ-инфекциер ялэу нэб-гырэ мин 500-м ехьу агъэунэфыгъ, ахэм ащыщэу нэбгырэ мини 4-м ехьур кIэлэцIыкIух. Урысыер зэрэп-саоу пштэмэ, мы лъэхъаным диспан-сер учетым кIэлэцIыкIу 23176-рэ хэт. Мы уз щынагъор илэу Къыблэ федеральнэ шьолъырым цагъэунэ-фыгъэ пчъагъэр адрэ шьолъырхэм анахь макI нахь мышIэми, илъэс кбэс ахэм зэрахахьорэри врач шхьалэм къыхигъэщыгъ.

Адыгеир пштэмэ, 1997-рэ илъэ-сым къышцэгъэжыгъэу ВИЧ-инфек-циер ялэу учетым нэбгырэ 300-м ехьу хагъэуцугъ, мы узым нэбгырэ 50 фэдиз илIыкIыгъ. Анахъу мы уз щынагъор зилэхэу агъэунэфыгъэ-хэр илъэс 20-м къышцэгъэжыгъэу илъэс 39-рэ зыныбжхэр арых. ВИЧ-инфекциер анахьыбэу зы-щэгъэунэфыгъэхэр Мыекъопэ рай-

оныр, къалэу Мыекъуапэ ыкIи Тэ-хьутэмькбое районыр арых.

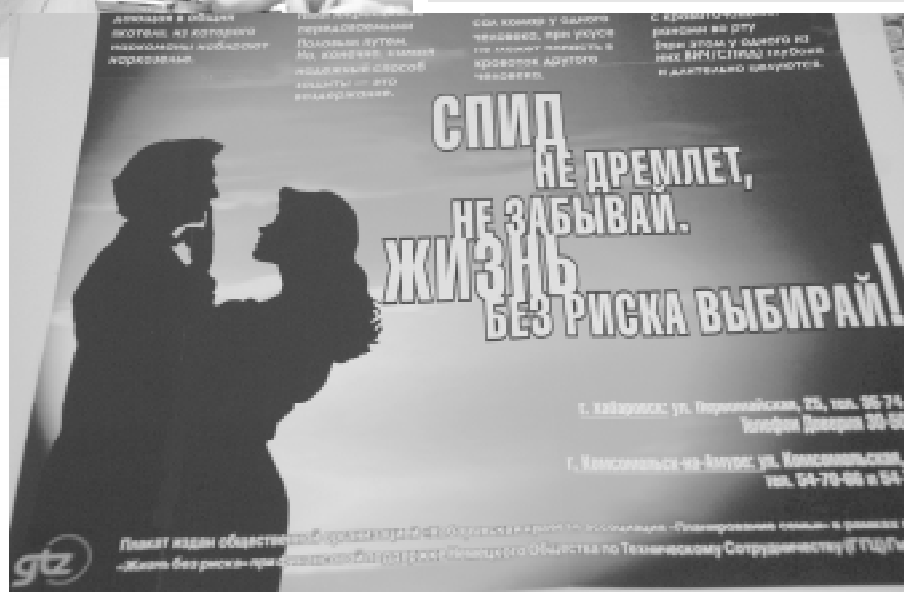
Лъэпкъ проектэу «Псауныгъ» зыфиIорэм къыдыхэлъытагъэу 2009-рэ илъэсым антиретровирус-нэ препаратхэм ыкIи зэрауплэкIурэ Iэмэ-псымэхэм якъэщэфынкIэ феде-ральнэ бюджетым къыкIэу Адыгэ Республикэм сомэ миллиони 6 фэ-диз къыфатIупшыгъ. Мы проектым ишIуагъэкIэ ВИЧ-инфекциие зилэ нэбгырэ 14-м антиретровируснэ те-рапии арагъэкIуштыгъэмэ, непэрэ мафэм ехьулэу нэбгырэ 48-м ащ фэдэ амалхэр ялэхэ хьугъэ.

Конференцием икIэухым Л. Мар-

тьяновам къызэрилуагъэмкIэ, мы мафэхэм яхьулэу чIыпIэ зэфэшхьафхэм ащызэхашцэрэ Юфтхьаб-зэхэм мэхъэнэ шхьалэу ялэр уз щы-нагъом тиныбжьыкIэхэр щыухъу-мэгъэнхэр нэбгырэ пэпчэ зэришгъэ-рылтыр цIыф жьугъэхэм алъыгъэ-Iэсыгъэныр ары. Непэ мы уз щы-нагъом упэуцужьыным пае нэбгы-рэ пэпчэ изэхэшIыкI къэгъэушцэ-гъэныр, хэти ипсауныгъэ къызэри-ухъумэн фаер зэхэгъэшIыкIыгъэныр апшгъэрэ Юфыгъоу зэрэщытым врач шхьалэм клигъэтхьыгъ.

КИАРЭ Фатим.

Ылшхьагъырэ сурэтыр Iэшгъы-нэ Аслъан къытырихыгъ.

Псауныгъ

ПСЫНКIЭУ ЗЭБГЫРАХЫХЭМИ...

Илъэс кбэс, анахъу бжыхъэ-кIымэфэ лъэхъаным, хэхыгъуэ грип-п гъэнэфагъэ горэм бэрэ игугъу тшIэу хабзэ хьугъэу къытшIошIы. Ар зэ «птичий», зэ «свиной». Ахэр грипп «къызырыкIоу» ОРВИ-кIэ заджэхэ-рэм ыкIылу кбэхъух ыкIи а зэпахы-рэ узхэм узэрапэуцужьымэ дэгъоу зыфалорэ Iээгъу уцхэр аптекэхэм псынIкIэу ачIэкIодыкIыхэу регъажэ. Ары джыри зэрэхьурэр. Щыфхэм ящыкIэгъэн ылгъэкIыштым ехьоу зэрагъэуIуныр шэны зэрафэхъу-гъэри ащ дыхэт. Анахъу шIэхэу зэбгырахыхэрэр рекламэ дэгъу зыфашIырэ Iээгъу уцхэр арых.

Арэу щыт нахь мышIэми, Мые-къуапэ дэт аптекэхэм зэпымыоу Iээгъу уцхэр къарагъэуалIэх зэфэшхьаф фармацевтическэ орга-низациехэм. Гъэнэфагъэ чIыпIэу зы-рытхэр къызыфагъэфедзэ, ахэм ащыщыбэм Iээгъу уцхэм ауасэхэм лъэш дэдэу зэрахагъахьорэри. Арэу зыхьукIэ, ахэр амыщэшгъунхэм те-щыныхъэхэш, аптекэхэм амыштэ-хэуи бэрэ къыхэкIы.

Непэ цыфхэр анахьыбэу зы-кIэупчIэрэ Iээгъу уцхэр сыд фэдэ-ха, ачIэлъха ахэр къэлэ аптекэхэм?

Мы упчIэм иджэуап тылгыхъоу тIолагъ аптекэ заулэм. Ты-зэупчIыгъэ пстэуми къалуагъ грип-ным пэуцужьырэ Iээгъу уц зэфэшхьа-фыбэ зэрялэр, кIэлэцIыкIухэм япхьылэн фаеми зэращымы-кIэхэрэр. Ау мы лъэхъаным бэрэ зигугъу ашIырэ Iээгъу уцэу «Ар-бидолы» зы аптек ныIэп (апте-кэу N 1-р) зычIэлтыр сомэ 229-рэ чапыч 50-рэ ыуасэу. Ащ фэмыдэу «Афлубины» аптекэхэм ателъ, ау ыуасэ шIукIаеу зэтэкIы — сомэ 270-м нэсы, ежэ аптекэм Iээгъу уцыр зэришцэфырэ уасэм елгы-тыгъэу. Илъэс пчъагъэхэм цыфхэм агъэфедэщтыгъэ «Антигриппини» непэ аптекэхэм, зэкI пIоми хъунэу, ателъ, кIэлэцIыкIухэм апае шхьа-фэуи а Iээгъу уцыр ащэ. Джащ фэ-дэу, псым хэбгъэкIухъэзэ узэшгъон плъэкIышцт Iээгъу уцхэри мымакIэу аптекэхэм ачIэлъынхэм ахэм япа-щэхэр лъэплэхэ.

Ау аптекэу N 77-м ипашцэу К. Бэгъым къызэрэхигъэщыгъэу, мыхэм Iээгъу уцхэр нахьыбэу ачIэлъыныр, цыфхэм ящыкIагъэр арагъэгъотыныр ежхэмкIи фэдэ-

ми, ахэр къязыгъэуалIэхэрэми (по-ставщикхэми) къафащэн зэра-мылгъэкIырэм е мэкIэ дэдэу къа-зэраIэклагъахьэрэм къыхэкIыкIэ, Iээгъу уцхэм ащыщхэр гъотыгъуае мэхъух. ЕтIани гъэнэфагъэба ащ фэдэ лъэхъаным фэдэ хэзыхы, ахьшэ зышIы зышIоигъохэри нахьыбэ зэ-рэхъухэрэр. КIэкIэу къэпIон хъумэ, Iээгъу уцхэу гриппым узэрыпэуцужь-нын плъэкIышцтхэр мымакIэу аптекэхэм ачIэлъ («Арбидолым» нэмыкIырэр), ахэм яЮфышIэхэри Iэпылэгъу цыфхэм афэхъунхэм фэ-хьазырых.

Мыщ дэжбьым зы къыщыхэдгъэ-хьожы тшIоигъу. Медицинэм иЮфышIэу гушIыгъу тызыфэхъу-гъэхэм хагъэунэфыкIы «народные» зыфалорэ IээкIэ амалхэри къы-зыфэбгъэфедэхэмэ зэрэдэгъур. Ахэм ащыщ бжыныфыр. Апте-кэхэм ащыщ горэм ифармацевт къызэрилуагъэмкIэ, бжыныф цэлитIу-щыр пчыхъэм пшхэу, унэ-ми бжыныф укъэбзыгъэр (зэб-лэпхъузэ) ибгъэлъызэ пшIымэ, ишIуагъэ къэкIошт.

ЖАКIЭМЫКIО Аминэт.

НЫМ И МАФЭ ХАГЪЭУНЭФЫКЫГЪ

Ным и Мафэ тикъэралыгъо щыхагъэуэфыкы зыхъугъэр бэшагъэп. Урысые Федерацием и Президентт цунашъоклэ ащ фэдэ мафэ зигъэнэфагъэр 1998-рэ илъэсым ищылэ маз ары. Ащ къыщелэ ным и Мафэ илъэс къэс шэклогъум иаужырэ тхъаумафэ хагъэуэфыкыгъэ ашлынэу. Ащ фэдэ мэфэкл тилэ зэрэхъугъэр цыфыбэм агу рехъы, тапэклэ ащ лэужхэр зэрипхыхэу, цыфхэр зэхищэхэу хъунэу щэгъых.

Шульэгъу пстэуу цыфым ышлырэм анахь мэханэ зилэу, кыуу, къабзэу ыккы гъунэнчэу ахтыр ным фишлырэр ары. Ным и Мафэ фэгъэхьыгъэу тызыгъэуцылагъэхэм къытауагъэхэм нэлуасэ шыуафэтэшлы.

Дигъэлгъэп Iагъэх, дигъэгуш Iуагъэх

МУРЭТЭ Чэпай, Урысыем ыккы Къэбэртэе-Бэлкъарым язаслуженнэ, Адыгэ Республикэм инароуднэ артист:

— Сянэ игугъу бэрэ зэрэсшлырэр, зэрэсшымыгъушхэрэр анахъэу зэпхыгъэр зэрэсымыгъэтхъагъэр ары. Ежыыр узыгъэлэу шытыгъ, Iазэхэри икыу шылагъэхэп, ар сэшлэти, еджэныр къэсэухыфэ сшлуабэ дашлэщтыгъ, тиурам сынэсыжъэу тиунэ джэ цыфхэр шымытыхэ зыхъуклэ сыгуспэфыжыщтыгъ. Сшлоклодыным сытешыныхъыщтыгъ. Арэушхэу зэрэщыгъэ, дунаим псэу шырилагъэр сэры. Сятэ къэсшлэжырэп, заом хэклодагъ. Сянэ зы мафи, зы сыхъати сигъэмэлэклагъэп, синыбджэгъухэм сакъыхигъэщыгъэп. Ежъ мышхэщтми, сэ сигъашхэщтыгъ. Дэгъоу сызэреджэрэр игушлогъошхуагъ. Урысыбзэр сшлэнэу, еджагъэ сыхъунэу фэягъ. Егъашлэм ымакъэ Iэтыгъэу къыздэгъушылагъэп. Сысабыми, слъэкырэр сэри фашлэщтыгъ. Натрыфыр згъэушкыонгъэу, плэстапхэр схаджыгъэу, псыр къэсхыжыгъэу, етлэ джэхашъом гухъарэхэм афэдэу ар тесыутхагъэу къэзгъэкложыщтыгъ. Сыриклэлагъ ыккы сырипшлэщыгъ. Гушлом хэтэу ащ шэлэмэ стыр сифгажъэщтыгъ, зэдэтшхыщтыгъ.

Сянэ зилэтуэ унагъо ихъажыгъэп, идунэе гъашлэ зытыригъэклодагъэр сэры. Сыдэушхэу ар умылгытэн плэкышхэп? Сыдигъуи сянэ къысфислагъэр фэсшлэжышхэу Тхъэм амал къыситынэу селъэлэушхыгъ.

Сянэ сыкъызэхихынэу шытыгъэмэ еслоштыгъ ыккы езгъэлэгъушхыгъ стхыгъэхэр, спектаклэхэм язгъепллышхыгъ, машинэ псынклэмклэ чылэм сщэщтыгъ, егъашлэм имылэгъэ шыгъын дахэхэр фэсщэфышхыгъэх... Сянэ шульэгъу мыухыжъэу фысылэр арэу ало насып зыккысылэр, арынккы шлэхэнэп.

Ным ыгу хэзгъэкырэр сэ цыфклэ слыгъэрэп.

МАРЗЫЕТ, ны, сабий къыфэхъугъакл:

— Сыныбжэ илъэс 30-м ехъугъ. Джырэ нэс сызыфэгъэ гухэлъыр къыздэхъугъ — джы унагъуи, шхъэгъуси, сабийи силэх. Дунаими, гъашлэми, цыфхэми нэмыкынэхэмклэ аспллы, сыгу шыабэ хъугъэ.

Бзыльфыгъэр мэгуспэфмэ насыпыгъэклэ альгытэ адыгэхэм. Сэ къызэрэгурыуагъэмклэ, сабий цыккы къыпфэхъуу, ащ илэшлугъэ зыхэмышлэу насып шыпкыэр зыфэдэр

къыбгурылошхэп. Сабыим фэпшырэ гуклэгъумрэ шульэгъумрэ тамэ «къыбгуагъаклэ», къарыу мыухыжъ къыуаты. Ащ узэрэфэсакышхыгъ, къызэрэуухъумэщтыгъ уиуагъэ зэрэщыгъу фэгъэлоурышлэным уфэхъыгъ.

Ны пстэуи сафэгушлэ, сянэ дунаим сыкъызэрэтыригъэхъуагъэмклэ «тхъауегъэпсэу» еслэ. Бэрэ шылэнэу, исабийхэм адэтхъэнэу сыфэлгъало.

ИРИНА П., илъэс 14 ыныбжэ, еджэплэ интернатим шеджэ:

— Сэ сянэ-сэтэхэм садэпсэунэу сынасып къыхыгъэп. Сятэ Iофышлэ чыжъэу ккыи къыгъэзэжыгъэп, сянэ ешъоным дихъыхи, икыуу къытпымыллы зэхъум, сэри шынахыккыи интернатим тыкыратыгъ. Ащ емыллытыгъэу, сянэ шу дэдэ сэлъэгъу, къэклонэу сежэ, сыфзэщы. Зянэ-зятэхэр къызылтыкхэрэм сяхъуапсэ. Сэ сянэ зэ къэклогъагъ, шхъащхэлъхэ дахэ къысфихыгъагъ, джы къызынэсыгъэм ар тыдэ сыккыагъэми къыздесэхъаклэ. Сянэ ащ сыгу къегъэккы, благъэу шылэу къысшлуегъэшлы.

Сянэ нахышлу слъэгъурэ цыф дунаим тетэп. Сэшлэ ыккы сэгугъэ сянэ зэгорэм къыгъэзэжынынэу, зы унагъо тыхъужынынэу. Мэфэклым пае сыфэгушлэ, сызэрежэрэр есэло.

МАРЫЕТ Къ., сатыушлэ, илъэс 24-рэ ыныбжэ:

— Сыдигъуи юрист сыхъунэу сыфэягъ ыккы ар къыздэхъугъ. Ау сянэ бизнесим хъагъэу унэ Iофшланлэ къызызэлуехым сыдэлэпылэзэ ышлэрэр инэу сыгу рыхыгъ. Iофым ыпэу згъэшлагъорэр цыфхэм зэрапэгъокырэмрэ зэрадэгущылэрэмрэ.

Сянэ сыдигъуи дахэу, къабзэу фэпагъэ, Iофышлэ шылэу зыхъурэм ыгу ихыкылырэр къыгъэлъагъорэп. Цыфхэм шыабэу адэгущылэ, къызыккылэу члэхэрэ пстэур агурегъало, ежыри агурэло. Ышхъэ уасэ фэшлыжы, Iоф хэшлык дэгъу фыри. Сэри ащ фэдэ сыху сшлонгъу. Сыкырэпллы, сэгъэшлагъо, сырэгущо. Сэрыклэ ар шысэтэхып. Сяни, ны пстэуи ямэфэккыккы сафэгушлэ.

Тэри ным и Мафэ фэгъэхьыгъэу сабийи зилэ бзыльфыгъэхэм зэккыи тафэгушлэ. Ахэм тэ къытфашлагъэр тэмыухын хъахъэ тель. Тэры ахэм язымафэ пэпчэ мэфэклэ мафэ афэзышлышхышхыгъ. Ныхэм нэшлуклэ шыуаплэ, шгузэрафэразэр яшгуло зэпыт, агу къыздэхъуагъ.

ШБАУКЪО Аслъангуаш.

ШУШАГЪЭР ТЩЫГЪУПШЭ ХЪУЩТЭП

«Тикъуаджэу Джэджэхъаблэ щэгъэуцугъэ мэщытым ишлын хэлэжъагъэхэр зэккы тилъэпкэ гъзэст къыбгъэхъагъэхэм дэгъугъэ» ылуи, тикъоджэ ефэндэу Хъут Хызыр къысэлъэлугъэу мыр къэсэтхы. Шу зышлэрэм ыцлэ къепломэ, ащ щысэ тезыхышхэри нахыбэшт. Шушлагъэм уасэ езытышхэри нахыбэ хъушхы, ащккы псэпэшлагъэри Тхъэм афигъэбэгъошт.

Мэщыт тикъуаджэ щашлынэм пае мылкъу зэхалъхъан фаеу алозэ бэрэ рыгушылагъэх. Ау нэж-лужъ маккыу чылэм къыздэнэжыгъэмклэ ащ фэдэ Iофыгъо иным изэшлохын хэпшыхъанышхо шылэп. Ар яслоштыгъ, сэ а лъэхъаным къоджэ Адыгэ Хасэм сыритхъаматэти, Тхъэм ар иунэшэ, ащ ишлын къызэпигъэфэн ыльэкышхэу слоштыгъ. Мары Тхъэм иIамырккы къунчыккы-хъаблэхэм мэщытыр Iуаныккы Нурбий ишъао къафаригъэшлыгъ. Тэрккы ащ фэдэ къыхэккын зэрэфам бэрэ тырыгушылэщтыгъ. Сыгу къэккы Мыекъуапэ мылкъу зылэккы тичылэ клалэхъу дэххэм яспискэ зэхэзгъэуцуи, Дэрбэ Хъамзэт Хаджэм естыгъ. Мыекъуапэ ар нагъэси, Мыгу Хъазизэ Iэклэхъагъ. Ащ макъэ аригъэлуи, тичылэ шыщхэу спискэу сшыгъэм хэтхэр зи хэн фэмыхъоу къуаджэм къэккыагъэх. Ахыщэ угъоиным тызынэсым Хъутыжэ Исмахылэ ыккы Аслъанбий Iофэу етхыжъагъэм къыхэлэжыным фэшлэ мымаккыу ахыщэ къытынэу къылуагъ. Къахэккыгъ «чылэм тхъачыгъэр диз, унагъо пэпчэ зырыз ыщэмэ мэщыт къышхыщт» къэзылони.

— Ащккы мэщыт тфэшлышхэп, — яслуагъ. — Ахыщэ зэрэтыгуоиншхым даклоу, анахъуу тызккылэлуи фаер амал зилэу псэолъапхэккы къыздэлэу зылгъэкышхэп Iэпылэгъу къытфэхъунхэу ары. Чырбышхэу, цементэу, пхъэмбгъоу тищыккыгъэщтыр бэ. Ахыщэр псым фэд, гугъэнэу къыпыккын ыльэкышхыгъ бэ, ащ фэдэ чылэхэм къахыжыгъ. «Тыгъужыым ышхыгъи ымышхыгъи тыралъхъэ» зэралорэм фэдэ тыхъушхы.

Сыдми Тхъэм къызэпигъафи, Мыгу Рэщыдэ район администрацием ипащэу зыщэтым тикъуаджэ къызышхылагъэхэм ащыщ элэлэгъуэх мэщытым ишлынклэ Iэпылэгъу къафэхъунэу, къыгъэгугъагъэх зэккы чырбышхэу хъащтыр къафаригъэщхышхы зэтыраригъэлъхъанэу. Иуагъи ысгъэккыжыгъ.

Ащыгуым Рэщыдэ еслогъагъ: «Арэушхэу узызеклоклэ, о плиткыккы упсэуэ саугъэт зыфэгъэуцужышхыгъ». Чырбышхым фэшхъафэу цемент тонн 15 ащ къаригъэшагъ. Мэщытым ишлын зауخم и алыргэу ин къаритыгъ.

Джы тикъоджэ ефэндэу Хъут Хызыри чылэм шыпсэухэрэм ащыщыбэми яльэлуклэ тимэщыт ишлынрэ изэтэгъэпсыхъанрэ къахэлэжыгъэхэм зэккыи ацлэ къеслошт.

Тыгъужэ Чэмал Юныс ыккы, Иорданием шыщ, ильэккыккы Тэуехъаблэ шыщ, мэщытым ишлын ащ доллар мин 20 къыхилъхъагъ. Хъакъуи Аскэр Теуцожэ ыккы, Пшыккыуи хъаблэ шыщ, пчыбгъу Iункыбзи пчыэккыпси ахэлхэу, фанер 40 джэхашъом пае къаригъэшагъ. Лазарев Афанасий Иван ыккы, сомэ мин 13,5-рэ зыосэ решеткэхэу шхъаныгъушхыгъэхэм алуалъхъагъэхэр къаригъэшагъэх, мэщыт ихъаплэм Iут зонтыр аригъэшлыгъ. Нэхэе Азмэт Къасимэ ыккы, мэщыт клоккы зэккы иахыщэккы штукатуркэ аригъэшлыгъ. Мыхъамод (ыльэккыуацлэ сшлэрэп), Сирием шыщ, пластикэм хэшлыкыгъэ шхъаныгъушхыгъэхэм атефэгъэ сомэ мин 45-р къытыгъ, шхъаныгъушхыгъэ пэлухо метрэ 80 къаригъэшагъ. Фарид (ащ ыльэккыуацлэ сышыгъуазэп), ари Сирием шыщ, мэщытым ишлын халъхъащт пкыгъо зэфэшхъафхэу доллар

мини 8 зыуасэр къаригъэшагъ. Блэгъожэ Тимур Мухьдинэ ыккы, штукатуркэм пае имашинклэ раствор хъазырэу кубометрэ 15, известэу ишыккыагъэр зэккы къаригъэшагъ. Хъабэху Аскэр Хысэ ыккы, сомэ мин 15 къытыгъ. Апсэлямэ Рэмзэн Алый ыккы, шлакоблоки 170-рэ итранспортиккы къаригъэшагъ. Апсэлямэ Хъамед Рэщыдэ ыккы, мэщытыр къаригъэшлыхъагъ. Хъашхъуанэ-кыо Хъазрэт Рэмзэнэ ыккы, газымккы проектэу сомэ мин 75-рэ зытефагъэр аригъэшлыгъ, алыргэу метрэ 6 х13 зинагъэр къаритыгъ. Теуцожэ Хызыр Кадимэ ыккы, цемент тонн 5 къафисагъ. Гусэрыккы Хызыр Хысэм ыккы, псэолъэпхэу зэфэшхъафхэр къаригъэшагъэх, итранспортиккы фаехэ къэс къаделэгъ. Хъут Аскэр Якъубэ ыккы, автокран къарити, мэфищэ Iоф рагъэшлагъ. Хъут Адам Индрыс ыккы, пшахъоу, мыжъуаккыу ящыккыагъэр, асфальт, чырбыш къаригъэшагъэх, мэщытыр хъураеу къыккылухъу аригъэпкы асфальтккы, азэнэджаплэм пае агъэфедэшт микрофоныр къаритыгъ. Цыккы Пшымаф Исхъакъ ыккы, мэщытыр къызырарышхыгъэу чэум ахыщэу тефагъэр ытыгъ. Хъашхъуанэ-кыо Мыхъамэт Рэмзэнэ ыккы, Шынахъу Юр Заурбэч ыккы, колхоз тхъамэтагъэх, мэщытым ишлын хэлэжыгъэхэр зэккы ыпккы лъамытэу агъэшхыгъэх. Джармэккы Аслъан Шумафэ ыккы, автокран фаехэ къэс къафигъэккыагъ. Джармэккы Люб Мэдинэ ыпхыу, мэщытым игъэфэбэн пае агъэфедэгъэ трубэхэм апае атыгъэм сомэ мин 12 къыхилъхъагъ. Тхъаркыоу Шумаф Исмахылэ ыккы, мэщытыр зэрагъэфэбэшт системэр аригъэшлыгъ. Мыгу Хызыр Якъубэ ыккы, бетоным хэшлыкыгъэ псэолъапхъэхэр къаригъэшагъэх. Хъутыжэ Аслъанбий Исмахылэ ыккы, мэщытыр зыдэщыгъышхыгъ, клашор зэрэ-ккылаулагъэр къаритыгъ, елкэ чыгъ цыккы 25-рэ къышхы аригъэгъэтлысыгъ. Пшыпый Налбий, джэхашъоу мэщытым фашлыгъэр къытыгъ. Янэккы Исхъакъ иккылэ зэшхэу Аскэрэ Асхъадрэ мэщытыр ашыфэ агъэфедэгъэ хылылэзэшэ транспортыр къафагъэккыагъ. Мамыеккы Ким Сэлымчэрые ыккы, сомэ мини 10-ккы къыхэлэжыгъ, мэщыт члэхъажэ зытелэм, сыхъат ин къышагъ. Нэхэе Аслъан Къасимэ ыккы, мэщыт цагум уцхэр шыраупккынхэу косилкэ къышагъ. Аульэ Руслъан, сомэ мин 20 зыосэ газккылэ трубэхэр къаритыгъэх. Нэхэе Мурат Чэримэ ыккы, прорабэу, экспедиторэу мэщытыр ашыфэ ыпккы раматыр лэжыагъ. Теуцожэ Мос Махъмудэ ыккы, мэщытыр зышхыхэрэм итранспортиккы лъэшэу ишлуагъэ аригъэккыгъ. Зэрамыку Алджэрий Хъарунэ ыккы, мэщытым хэт унэхэм ащыщ радзэгъэ алыргэу иныр къышагъ. Джармэккыоу ашхыпэрэп Хъан Мэ-лэичэт алыргэу дахэ къытфисагъ.

Джарэушхэу цыфхэр къызышхыгъэх, Тхъэм иунэ тичылэ шытшыгъ, къуаджэр ащ лъэшэу къыгъэккырэклагъ. Мэщытым бэрэскэхэу къэс тэккыш, нэмаз щэтэшлы, нэккымэзэ мазэм цыфыбэ къеккыуалэ.

Ситхыгъэ иккыуым къыфэгъэгъэжы сшлонгъу тикъоджэ клалэу Мыгу Рэщыдэ Сахьидэ ыккыи ишлушлэгабэу къытлылэсыгъэм. Ащ егъэжаплэ фишлы, зы илъэси пэмылхъуу, чылэм дэс унагъохэм сомэ 50-м щегъэжыагъэу 1000-м нэсэу къатыгъэхэри хагъахъахы, мэщытым ишлын ухыгъэ хъугъэ.

Мыр къэстхынымккы къысэлъэлугъэхэ тикъоджэ ефэндэу Хъут Хызыри, чылэм дэс нэж-лужъхэми къало тимэщыт ишлын зилахъэ хэлэ пстэуи лъэшэу зэрафэразэхэр.

ХЪУТЫЖЭ Арамбий.

СЫБЫРИ ИСЫГЪЭХ АДЫГЭХЭР

Къэралыгъо 50 фэдызым адыгэхэр зэрашщсэхэрэр не-пэ тэшлэ, тышщыгуаз тильэп-кэгъухэр ІэкІыбым зэриф-гъэхэ шыкІэм. Ау я XIX-рэ лэшлэгъум ыгузэгъу ыкІи я XX-рэ лэшлэгъум нублэгъум Урысые империем ичыналгъэ адыгэхэр щитэкъухагъэхэ зэрхъугъэр джынэс зэхъыфгъэ хъугъэу кышфэлэштгъэ.

Урыс-кавказ заор зау-хыгъэм ыуж чыдэлъф лъэпкъхэм, анахъэу адыгэхэм, ящылэкІэ зэжъу дэдэ хъугъагъэ, ар кызы-хкІыгъагъэр Темыр-Къохъэ-плэ Кавказым ичыгухъу за-кІэ пачыхъадзэхэм аштагъэ-хэм ягошын Іофышхо, хъалэ-балыкъ кызырэкІыгъагъэр ары. Цыфхэм къащыхъушты-гъэ чыналгъэм зэо-банэм кІэху-шчымыгъотыным къэралыгъор нахъ фэягъэу, чыналгъэр егъа-шлэми зиягъэхэмрэ зэо-ма-шлэкІэ ар зылэ кыизгъэхъагъэ-хэмрэ ащкІэ яепІыкІэхэри, ягухэлъхэри зэтэфхъэщтыгъэ-хэп. ЗичІыгу зымыбгынэгъэ адыгэхэм колонизаторхэр лъэ-шэу къафэдэишгъэх, хъазабыбэ арагъэхъачыштыгъэ. Чына-лгъэм кыыхагъэхэмрэ ащ кы-нэжыгъэ адыгэхэмрэ азыфагу зэмызэгъыныгъэ горэ кызы-хъэкІэ чыплэ администрацием ыгъэмысэщтыгъэхэр тильэп-кэгъухэр ары. Цыф («мыгъа-сэхэр, Іэлхэр» арэу зэкІэ зила-жэр, урысые цивилизациям ахэр пэуцужыкхъу чиновник-хэм алоштыгъэ. Гъэшлэгъоныр, ащ фэдэ къемыкІурэ гушылэ-хэр тильэпкъэгъухэм апызылу-хъэщтыгъэхэр 1861-рэ илъэсым мзэае и 18-м крепостной пра-вэр тырахыжыным ыпэкІэ мэкъумэщышлэ пщыллэр шэ-клохъэ хъажушхэр уасэкІэ зы-шэщтыгъэхэр ары.

Документхэм кызыррау-шыхъатырэмкІэ, Урыс-кавказ заор зауыгъэм ыуж, «1873-рэ илъэсым къуаджэу Хъатикъуае тырку къухъэ къэкІогъагъэ бжъэдэгъу унэгъо 3500-рэ Тыр-куем ыгъэкошынэу». А Іоф-тхъабзэр зэпамыгъэу зра-хъаным ыкІи кІыхъэ-лыхъэ амышлэу чыгужыным кынгэгъэ адыгэхэр ращынхэм фэгъэхъы-

гъэ инструкциихэр чыплэхэм арагъэхъыгъагъэх. Хабзэм кы-дигъэкІыгъэ унашъом кышчи-Іоштыгъэ 1882-рэ илъэсым Екатеринодар ыкІи Чэтыунэ отделхэм ращынхэщъ Тыр-куем адыгэхэу нэбгырэ мин 24-рэ агъэкошынэу Тыркуе пра-вительствэр кызызэгъыгъэр тильэпкъэгъу нэбгырэ 9100-рэ ичыналгъэ ригъэхъанэу ары-гъэми. Илъэситф зытешлэм адыгэ нэбгырэ 6000-м ячы-гужъ абгынэгъагъ. Урыс-кав-каз заор зыуцужыгъэм ыуж илъэс 30 зытешлэми адыгэхэм яишын зэпыугъагъэп. 1899-рэ илъэсым чыплэ гъэзетхэм, етІанэ столицэм кышщыхау-хэрэм къарыхъагъэ джыри адыгэ нэбгырэ мин 30 Тырку-ем зэрэкошчыгъагъэр. А илъэс дэдэм Пшызэ хэкум иначаль-ник дэжъ кыкІыгъэ телефоно-граммэу полковникэу Савицкэр зыкІэхъыжыгъэр Лабинскэ от-делым къэкІогъагъэ, ащ кы-щилоштыгъэ Хъаджымыкхъохэр Тыркуем кошчыжыныхэм пэ-рыохъу гори зэрымІэштыр. Лабинскэ отделым щыпсэурэ къушхъэчІэхэм чыгу дэгъу-хэр алыгъых, ахэр Тыркуем зы-кошчыжыкхэкІэ мыщ щыпсэун-хэу къэкІошт урысхэм щыІэкІэ-шлэ щыряІэшт.

Заом хэтыгъэ генералэу Р. Фадеевым хигъэунэфыкІы-гъагъ: «Уеджэнджыжынынэу щытгъэ чыгухъу тІэ кыдгъэ-хъагъэхэр Урысыем ичыгухэм, ары пакІошъ, адрэ кавказ чы-гухэм анахы бэкІэ зэранахъ байхэр». Ащ нэмыкІэу «къу-шхъэчІэхэр урысхэм ахэгъэт-кІухъажыпэн» зэрэфаеми ге-нералым ыналэ тыридзгъагъ. Пачыхъэ правительствэми иполитикэ джар дэдэр арыба зытегъэпсыхъагъэр — Те-мыр-Къохъэплэ Кавказым чы-дэлъф цыф лъэпкъхэр игъэзы-кІыгъэнхэр.

Адыгэу чыгужыным кынэ-жыгъэхэр зэкІэ игъэкошчыкІы-гъэным игупшысэ пачыхъэм илүмэтхэм илъэсыбэрэ зыдаІы-гъыгъ. 1874-рэ илъэсым мыщ ыпшъэкІэ зигугъу кышщы-штыгъэ генералэу Р. Фадеевыр Осман империем макІо, ты-

гъуасэ фэдэм адыгэхэм пхъа-шэу къязэуагъэр джы полити-кэ Іофыгъохэм ахъхъагъ, зичы-гужъ кырифыгъэ тильэпкъэ-гъухэм ялыкІохэм аІукІи адэ-гушылагъ.

Зичэзыу заор Тыркуем да-шыштыр рамыгъажъэзэ, Кав-казым адыгэу кынагъэхэр Гу-рыт Азием, Афганистан икъэ-ралыгъо гъунапкъэ агъэкош-нымкІэ Іэпылэгъу кыритынэу тыркуе лъэныкъом дэгъушылагъ. Урыс пачыхъэм илыкІо а Іо-фымкІэ дырагъэштагъэп Мус-са Къундуховымрэ Щамилэ ыкыоу Гъази Мухъамэдрэ.

Адыгэхэр ячыгужъ рафын-хэщъ, ахэр зытесыгъэ шъо-лырыр пачыхъэм ибайкол-хэм, къэзэкъыдзэм хэтхэм афа-гошынм, урыс хэкухэм мэкъумэщышлэхэр къарашын-хэщъ, лэжъэкІупІэ дэгъухэр псэупІэ афашынхэм бэшлагъэ пачыхъэ генералхэри, къэра-лыгъо къулыкъушлэхэри зегу-шысэщтыгъэхэр. 1857-рэ илъэ-сым Кавказым ит пачыхъа-дзэм и Генеральнэ штаб иІэ-шхъэтетэу Д.А. Миллотиным военнэ министрэу А.И. Черны-шевым письмэу фитхыгъэм кышчилоштыгъэ Донской Вой-скэм ичыгухэр кызыфэгъэ-федагъэхэу ахэм адыгэхэм яІа-хышлэу гъэкошчыгъэм хэкІы-жыплэшлэу хъунэу. Ащ игу-хэлъыгъэр нафэ, индейцхэм къафыхахыгъэгъэ резервацие-хэр адыгэхэм афызэхъэгъэн-хэр ары, — «адыгэхэм ячы-гухэр урысые къэралыгъом ищыкІагъэх, адыгэхэр арымэ — ахэр а къэралыгъом ищы-кІэгъэгъахэхэп».

Илъэсыбэрэ кІогъэ лъыгъэ-чъэ заом лъэныкъуитІумкІи цыф бэдэдэ хэкІодагъэ, ау ар шІолофэгъэп урыс пачыхъэм, адыгэхэм ялэжъэкІупІэ шІа-гъохэр зэкІэ зериубытыштыр ары ащ ышхъэ илъыгъэр. Заор зауым игенералхэм, офи-церхэм дзэ званиехэр, дво-рянскэ титулхэр афиусыгъэх, чыгу Іахъэшхохэр афыпиуп-кІыгъэх. Адыгэ тІэкІоу чыгу-жыным кынагъэм бэлахъ те-лығы, дунаим зыфитыжыгъэ щылагъэп. Тетыгъор зылыгъ-

хэм язекІуаІэ адыгэхэм афе-щчыжыштыгъэп, афэмыІо-рышлэхэу, къаралорэр амы-гъэаІэу кыыхэкІыштыгъэ, ау ІашэкІэ узндыгъэ дзэхэм сідзэуштыгъэ уапэуцужыштыгъэ? Ащ фэдэу зэутэкІыныгъэхэр 1865-рэ, 1866-рэ, 1877-рэ, 1898-рэ, 1906-рэ илъэхэм щылагъэх. Ащ фэдэ щылаІэу ячыгужъ щыряІэм нахы къэралыгъор абгынэныр кыыхахыгъ.

Хабзэм езэгъынэу зымыдэхэ-рэр Сыбыр и Тобольскэ губер-ние ащэгъагъэх. Я XIX-рэ лэ-шлэгъум ия 30 — 50-рэ илъэс-хэм декабристхэр мы чыплэм ащэгъагъэх. Тобольскэ ссыл-кэм щылагъэ большевикхэм ты-радзыгъэгъэ аужырэ урыс им-ператорэу ЯтІонэрэ Николаир.

Адыгэхэм япчъагъэ бэ зэ-хъум Тобольскэ окружной ис-правником рапортэу кыты-гъэм мырэуштыгъэ итхэгъагъ: «1877-рэ илъэсэу икІыгъэм Тюмень иприказ тетэу Беги-шевскэ ыкІи Дубровнэ волос-тхэм шэрджэсхэр агъэкІо-гъагъэх, ау а чыплэхэм къэн-дзал чылагъохэр бэу щэпсэу-хэти, исправником ишлэшлэ-кІэ тэрэзыІо хъурэп, шэрджэ-сэу ссылкэм къащагъэхэм япо-литическэ фэмэ-бжымыс ис-лъам диныр зылэжыкхэрэм атырихъагъ». 1878-рэ илъэсым имэкъуогъу мазэ мыщ адыгэу нэбгырэ 585-рэ щыпсэуштыгъэ. Джары ахэр къэндзал чыла-гъохэм нахъ апэчыжъэхэу зы-кІагъэтІысыжыгъэхэр. Сыбыр иорыжылыгъэ чыплэхэр псэу-плэкІэ кызыфыхахыгъэ тильэпкъэгъухэм ащыщынэ-штыгъэх, гупсэфыштыгъэхэп хабзэр зылэмычІэ илъхэр. Я XX-рэ лэшлэгъум иегъэжыгъэу зэлъаІэщтыгъэ Григорий Рас-путиным игупсэ чыналгъэ адыгэ цыфэу шъэ пчъагъэм псэупІэ афэхъуагъэ. Ахэм ахэ-тыгъэх Мамрыкхъохэр, Ты-гъужыкхэр, нэмыкІ лъэкъуаІэ-хэр зилагъэхэр.

1827-рэ илъэсым урыс усэкІо цІэрыІоу А.С. Пушкиным, цен-зурэ пхъашэм шІомыІыкІэу иусэу «Во глубине сибирских руд...» зыфиІорэм декабрист-хэм гугъэ-гупшысэу зыдаІы-

гъыгъэхэр Урысыем иІыф-хэм алыгъгъэІысыгъэным, де-кабристхэр шхъафит ашІы-жыным кІэдзущтыгъэ. Совет-скэ тхакІоу В.Я. Шишковым 1933-рэ илъэсым романэу «Уг-рюм-река» зыфиІорэм игерой шхъаІэхэм ащышэу адыгаллэу шыпкыгъэ-зэфагъэ зыхэлъыр кышщыгъэлэгъуагъ. Романым ихъугъэ-шлагъэхэр Сыбыр ары зыщыкІохэрэр. Ссылкэм щы-Іэгъэ адыгэхэм япсэукІэ пэ-шІорыгъэшхэу тхакІом нэІуа-сэу зыфишлыгъагъэу уегупшы-сэ хъушты.

«ЗичІыгужъ зэрагъэбгынэ-гъэ адыгэхэм тырку мыжъо-лгъэ чыгухэмрэ Сыбыр иоры-жылыгъэ чыналгъэхэмрэ Тхъэр яожыгъэу япсэукІэ-ящыІэны-гъэ зыщагъэпсыштыгъэ уахъ-тэм мыдыкІэ ячыгу джэнэт зыштагъэхэр фэныкъончъэу псэуштыгъэх, зыгъэгумэкІы-хэ щылагъэп, апэрэ илъэсым чІэхсхэм кыагъэкІыгъэр зэкІэ къафэнэгъагъ (Р. Фадеев. «Кав-казская война», «Письма с Кавказа». М. Тхылъ тедзапІэу «Алгоритм» 2005.с. 2012).

Зэзогъагъэхэри зэгорэм зэ-шІужыкх, ящылэкІэ нахышлэу къафэзышлэшт лъэныкъохэм яусэх. Урыс-кавказ заом ыуж илъэсипшІ пчъагъэ зытешлэм чІэнэгъэшхоу ашІыгъэхэр мэкІэ-макІэзэ ащэгъушпэжыкх. Зэпынгъэхэм политикэм, эконо-микэм альэныкъокІэ зишІуа-гъэ къэкІошт амалхэр кызы-дыхахыкх. Я XX-рэ лэшлэгъум иегъэжыгъэм щыІэныгъэу зэ-теуцожыштыгъэм зэрары-шхо фэхъугъэх зэо мыгъуае-хэр — урыс-япон заом кыкІэ-лэыкІуагъ апэрэ дунэе заор. Адыгэхэри а заохэм ахэлэ-жыкхъэх, Урысые империем идзэ хэтыгъэх.

ТхъамыкІагъо кызыкъо-кІыкІэ, цыфхэр зэкъоуцох, зделэжыкх, пыим зэдэбэных. Къэралыгъом хэхъоныгъэхэр ышІыным пае зао щыІэн фая, лъэпкъхэр зэкъозгъэуцон, зэ-гурызгъэІон нэмыкІ амалхэр щыІэхэба?

БЭСЛЪЭНЫЕ Аскэрбий.
к.б. Мыекъуапэ.

(Хъугъэ-шлагъ)

ЩЫНЭГЪО НЭПЩІ

ОшІэ-дэмышІэу къуаджэм бырсыр кыдэуцуагъ. Альэгъугъэр зэлэпахызэ къаІуатэщтыгъэ. Зым нахы адрэм икъэбар нахъ щынагъоу зэришІыштым пыллыгъ, етІани, гъэшлэгъоныр, а альэгъугъэм «хэз имыІэу» къаІуатэ-штыгъэ.

Анахъэу ащкІэ пэрытныгъэр зылы-гъыгъэр бзылфыгъэхэр арых. Гъэшлэ-гъонба, а Щынэгъожыр (ары къо-джэдэхэр ащ зреджагъэхэр) нахы-бэрэмкІэ кызыпэкІафэщтыгъэр бзы-лфыгъэхэр арых.

Пчэдыжъ чэм дэфыныри ханагъ, джы хъульфыгъэхэр арых чэмдэф хъугъэхэр.

Іофышлэ кІорэ бзылфыгъэхэми янахыбэм гъусэхэр яІэу екІуаллэх, ар-мырмэ афакІохэрэп — мэщынэх. Хъульфыгъэ зырызми, шыпкхэр плэ-штымэ, анэгумэ щтэр пщагъоу къа-Іэуцуагъ.

Сыдми къоджэшхом щынагъор кыдэхъагъ.

— ОшІа, Іофышлэ сыкІо зэхъум ошІэ-дэмышІэу а Щынэгъожыр си-гъогупэ кытеуцуагъ. Сэ хэтэжые гъогумкІэ (ар сэркІэ кІэкІ дэд) Іофы-

шлэ сыкІоштыгъэ. Джы ащ ыуж, си-шхъэгъусэ е сикІэлэ нахыжъ сигъу-сэу гъогушхомкІэ сагъэкІуатэ. Кыте-уцуагъэр зэхэсфын слэкІырэп, — кы-педзжыкх игушыІэ бзылфыгъэм, — зэ лъэкъуипІыкІэ маІчъ, маІкІэ, зэ, чы-гым дэпкІае фэдэу зешІы, зэ, саджыкІэ кьелы. А сэ скІэхэкІыгъэм ушчымыкІ. ІофышІэныр симыгугъужыу — спсэ къэсхыжыкх таджэ сыкъэкІожыгъ... — Ар умыгъэшлагъо, — кыыхэгу-шыІэ гъунэгъу шъузыр, — ащ ралгъэ-гъулаІагъэу алорэр гъэшлэгъоны, зыІэты-мэ дэпкІаеэзэр унашхъэм нэсыгъ, етІанэ ошІэ-дэмышІэу чыгышхъэм кытеп-кІи, чІым кытеуцожыкх, кІодыжыгъэ.

— А-ды-ды-ды-гуш, ащ сыпэкІэ-ррэпи, сыпсаоу сыкъэнэжыкх Іоу сшІэ-ррэп, тыгъэр зэрэкъухъэу сыкыкІы-жыррэп, сэщынэ унэм сис.

— Мыхъун зыхъукІэ зэкІэри зэтэфэ, ти Совет тхъамати еджакІо къалэм щыІ, — аІуагъ, — мыхъужыми милици-ем е ОМОНым къеджэнхэти, а гупсэф

кытэзымытырэр къаубытыштыгъэ. СшІэрэп, ау джы нахъ зылгъэ иІь кІэла-кІэхэм дежурить ашІынэу аІуагъ. Гу-псэфи, щылакІи къуаджэм дэлъыжъэп штыу...

— АІ-а-насын, ар къаубытыгъэу слэгъугъот — сепІынкІи сэщынэ, се-мыплгыми сызэгъоты...

Бырсырым къуаджэр тхъамафэрэ ылыгъыгъ. Бзылфыгъэхэр тыгъэр зэ-рэкъухъэу унэм кыкІыжыштыгъэ-хэп, ябынхэри кырагъэкІыштыгъэхэп. Хъульфыгъэхэм ащышхэри унэм шІурышІукІэ кыпфיקІыштыгъэхэп.

Анахъэу, нахыбэрэмкІэ, а Щынэ-гъожыр зыщалэгъуштыгъэр еджэплэ шагур арыгъэ. Аужым еджаплэм икъэ-рэгъулэ чэщ зэрэхъоу еджаплэм зычІы-шыхъати, кычІэмыкІыштыгъэу ары кызырэлорэр.

Щынэгъожыным икъэбар къуаджэм дэкіи, къалэми нэсыгъ. Нэбгырабэ гумэ-кІэу къалэм (Мыекъуапэ) кырашІы-кІызэ ны-тыхэм къафитеоштыгъэх,

унэм пчыхъэрэ имыкІынхэу, зыфэса-кыжыныхэу лъаІоштыгъэх.

Ны-тыхэми ябынэу къалэм дэхсхэм афагъэпытэщтыгъэ, пчыхъэшхъэ автобусым кыдэмыкІонхэу.

Сыдми Іофыр Іофышхо хъугъэ. Ау а чылэныкъор бырсыр хэзызда-гъэу, хъал-балыкъ хэмыкІэу зылыгъы-гъэр ошІэ-дэмышІэу алъыплгъэу фе-жъэгъэ кІэлаІэмэ къаубытыгъ. Ар я 10-рэ классым ихъэгъэ кІэлаІэу гъу-нэгъу чылагъом щыщыр арэу кычІэ-кІыгъ. Зэщтегъэу, ишъэогъурэ ежыр-рэ цыфхэр агъэщтэнхэу агу къэкІыгъ, мэлшышэ джэдэгур зэгъэзэкІыгъэу зыщалыгъ, маскэ щынагъор зыІуаль-хъагъ.

Ау, янасыпти, Щынэгъожыр псын-кІэу кыыхагъэщыгъ, къаубытыгъ, ар-мырмэ тхъамыкІагъо хэфэщтыгъэх — шхончхэр зышти, апэтІысыгъэ кІэлэ плырхэри Іэсэжыгъэх.

«Джэгум паго къекІы» — аІо адыгэ-мэ. Ащ Іофыр нэмысэу зэрэзэшІокІы-гъэмкІэ чылэр гушІуагъэ.

ТІэкІу-ТІэкІуэу къуаджэр быраужы-гъэ, Щынэгъожыным икъэбари ащы-гъушпэжыкх.

ОЖЪ Аскэрбий.

Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлыкъар, Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэр, Шапсыгъэр, хэхэс адыгэхэр

КЫЩ МУХЪЭДИН ФЭГЪЭХЫГЪАГЪ

«Урысыем ымакь» зыфиорэ радиом (Москва) джы-рэблагъэ кышчыгушылагъ Къэбэртэе-Бэлыкъарым ина-роднэ художникэу КЫЩ Мухъедин ишхъэгъусэу Мосс Диана Жаклин.

Ар къатегушылагъ адыгэ художник Иэпэласэм илоф-шагъэхэм, Мухъедин зыхэлэжъэгъэ къэгъэлъэгъонхэм, илэшагъэхэр кызыцигъэлъэгъогъэ къэралыгъохэм щыт-хъоу шыфалуагъэхэм.

КЫЩ Мухъедин фызыхашэгъэ радиокъэтыным хэлэ-жыгъэхэ ыкIи гушыгъэ гуапэхэр шыфалуагъэх Къэбэртэе Адыгэ Хасэм итхъэмагъэу, гъэзетэу «Адыгэ псалъэм» ире-дактор шхъалэу ХъашуцIэ Мухъэмд, Къэбэртэе-Бэлы-къар радиом иредактор шхъалэу Гъурф Беллэ, Москва щыщ доктор цIэрылоу Егъэнкыо Хъэсанбий, Художест-вэхэмкIэ Урысые академием иреферентэу Хабарова Маргаритэ, УФ-м изаслуженнэ сурэтышIэу Шалва Бе-доевыр (Владикавказ), ахэм анэмыхIхэри.

Сыхъат псау зыкъудыгъэ радио къэтыныр зэлышIэрэ сурэтышIэу КЫЩ Мухъедин кызыхъугъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъагъ. Къэтыныр зэришагъ журна-листэу Мария Зайцевам.

БОРЭНЫКЪО Алим.

Гъаблэм зышаухъумэн гухэлъ ялэу Васи-лий Рудневмыр аш ишхъэгъусэу Мариерэ Украинэр къабгыни, Шъачэ илэгъо-чыгъо къэкочыжыгъагъэх. Гъогу кIин дэд ахэм кызыэпачыгъэр, ау Кавказым кызынэхэм, ящылаклэ зэу зэблэхъугъэ хъугъэп, хы гъунэм чылэгъуабэ кышызэпаклэхъагъ, шапсыгъэ къуаджэу Къэлэжэ псэупIэклэ кыыхахыгъ. Хэукъуагъэхэп ыкIи, цыфхэр мыш цырэхъа-тых, гукIэгъу ахэлъ, Василий Трофимович чылэдэхэм лытэныгъэ кыфашигъ. Иоф-шIэным есэгъэ, аш зыгу етыгъэ цыфым шап-сыгъэхэм шхъэкIафэ фашIэу аублагъ.

Рудневхэр Харьков хэкум зыщэпсэхэми

ЗАВОДЫМ ИОФШIЭН РИГЪЭЖЪЭЖЫГЪ

Приморьем вольфрам зыхэлъ пкыгъохэу кышчы-чIахыхэрэр Налщык дэт заводэу «Гидрометал-лург» зыфиорэм кышчызфагъэфедэу ра-гъэжыагъ. Аш фэдэу зэрэздэлажэхэрэм шIогъэшхо кыкIэклэ, бэклае шIагъэу кы-зтеуцауагъэу щытыгъэ заводыр ежъэжыгъ, нэбгырэ 600 фэдызым ялофшIэн падзэжыгъ.

Къэлуагъэмэ хъушт вольфрам зыхэлъ пкыгъохэр кы-зыфэгъэфедэн зылъэкIынэу Урысыем ичIыналъэ итыр за-водэу «Гидрометаллург» закъор арэу зэрэщытыр. 2009-рэ илъэсым икыхыагъум Къэбэртэе-Бэлыкъар Республикэм илэшхъэтетхэм УФ-м и Правительствэ зыфагъэзэгъагъ КъБР-м ипредприятияе анахь инхэм ащышIэу алыгъэрэ «Гидрометаллур-гым» илофшIэн ригъэжъэжынымкIэ Ипылэгъу къафэхъунэу. А лъэлур афагъэцIагъ.

Вольфрамым кыкIэупчIэхэрэм япчъагъэ мэкIэ дэд зэрэхъугъэм кыыхэкIэу Налщык дэт заводыр кызыэтырагъэуцон фаеу хъугъагъэмэ, джы Иофым хэкIыжыпIэшIу кыфагъотыгъ. Зигугъу къэтшIырэ заводым зы илъэ-сым вольфрам ангидридэу ыкIи молибден концентратэу тонн мин 11 кышчагъэхъабырышт. Аш фэдэ кIуачIэ зыгъо-тыжыгъэ заводыр дунаим нахь щыцIэрыло предприятие анахь инхэу вольфрамырэ молибденмырэ къэзыгъэхъабыр-хэрэм ахэуцощт.

«Гидрометаллургым» ипашэхэм хагъэунэфыкIы къэралы-гъор къазраделэгъэм ишIуагъэкIэ мыш кышчагъэхъабыр-ырэ гъучI лIэужыгъохэм никелмырэ кобалтырэ ахагъэ-хъон алъэкIышт. Мы Иофым зимылъку хэзылхъан инвес-торхэр кыкIэокIыхэмэ, заводым нэмыкI ИофшIэнхэри шагъэцIагъэ хъушт.

ЩЭРЭДЖ Фатим.

БИЗНЕС ЦЫКIУМ НАХЫБЭУ ХАЩЭХЭ ХЪУГЪЭ

Щэрджэскъал. Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэм эконо-микэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэнымкIэ и Министерствэ джырэблагъэ зэнэкIокъуныгъэу зэхичгъагъэм ыпкIэ итэу бизнес цыкIум зыкыгъэлэгъэнымкIэ Ипылэгъу зэра-тышт нэбгыри 135-рэ агъэнэфагъ.

Къэралыгъо Ипылэгъу ратыным фэбэнэгъэ нэбгыри 165-м щышIэу зилъIу зыфагъэцIэныр зифэшIуашэу алыгъагъэр нэбгыри 135-р ары. Ахэм янахыбэм яапэ-рэ лъэбэкъухэр бизнесым щадзынэу загъэхъабыры нылэп ыкIи Иофыгъоу зыфежыагъэхэм гъэхъагъэ щашIынымкIэ грантхэу сомэ мин 22-м кышчыублагъэу мин 300 фэдыз аратышт.

аIэ
зэте-
дзэ-
гъэу
щысы-
гъэхэп, ау
гъэблэхом
тхыамыкIа-
гъоу къа-
фыхы-
гъэм ачIы-
гужь аригъэ-
бгынагъ, лъэ-
бэкъоу мыш
щадзыгъэм
насыпыр
кыджIуагъ,

Васи-
лий шы-
кумкIэ хъа-
лыгъур зэбгыри-
щыщыгъэ, Марие хъа-
лыгъугъэжъапIэм Iутыгъ, Сабыйхэри къа-
фэхъугъэх: Владимир, Раиса, Алексей, Алек-
сандра. ЩыIэклэшIоу къафыкIокIыгъэмкIэ
лъэшэу разэхэу псэуштыгъэх, ау Хэгъэгъу зэ-

НЭНЭЖЪЭУ РАИСЭ — НАСЫПЫШУ

ошхор къежыагъ, хулыфыгъэхэр заом ащагъэх. 1942-рэ илъэсым Василий Рудневмыр хэгъэгур къэзыухъумэхэрэм ахэуцауагъ, инасып кыыхы-гъэп иунагъо, исабийхэм атеплэжыкынэу. Мари-е къэбар гомыIур кылылIэсыгъ. Заор зыу-цужыкIэ игупсэ чIыналъэ ыгъэзэжыкыным гу-рышэкIэ тыриубытэгъагъ, ау кIэгъожыгъ «мыш цыф дэгъухэр шэпсэх, ежыри ахэм ясагъ, исабийхэу тынчъэу къэнагъэхэм цыф-хэр къафэсакых, Ипылэгъу къафэхъух, сыда а псэур зымыуасэр».

Уахтэр псынклэу макIо, Рудневхэр ша-псыгъэ чылагъохэу Лыгъотх, Къэлэжэ ыкIи ХъаджыкIэ ащыпсэххэрэмкIэ хымэжыхэп, къоджэдэхэм Рудневхэр ежхэм ащыщ шып-кIэхэу, адыгэхэу алыгъэх, ор-сэрэу адыгэбзэкIэ мэгущыIэх, тилъэпкь шэн-хабзэхэм атетэу мэ-псэх. Рудневхэм яунагъо кыхыухъэгъэ са-бийхэр насыпышIоу кэтэджыгъэх, анахыкIэ дэдэу щытыгъэ Александрэ игъонэмыс хъугъэ...

ЯкIалэу Алексей лэжъэкIошхуагъ, бжэ-хъуным хэшIыкI фырилагъ, псэолъэшIыным, губгъо ИофшIэнхэми ылэхэр якIуштыгъэх, цыф хьалэлыгъ, гъунэгъухэм, ичылэгъухэм Ипылэ-гъушIу афэхъуштыгъ. ШхъэкIафэ фашIы-щтыгъ аш.

Рудневхэм яунагъо щышIэу Владимир ары анахь цIэрыло хъугъэр. Ар Iуапсэ кошыжы-гъагъэ, машинэшI заводым цылэжыагъ, фрон-тым Ипылэгъу езытыхэрэм ащыщыгъ. Зао-ми хэтыгъ. Владимир станочник цIэрыло хъу-гъагъэ, коллективым щышIэу апэу орден кы-зыфагъэшъошагъэр цыфхэм лъэшэу агъашIо-штыгъ. Быракъ Илэжыкым иорден кызыра-тыгъэ станочник Иэпэласэм «Урысыем иза-служеннэ машинэшI» зыфиорэ щытхъуцIэр кыфауасыгъ. Ветераным исурэт илъэсыбэрэ Щытхъу пхэмбгъур ыгъэкIэрэклагъ.

Рудневхэм яунагъо щышIэу псаоу къэнагъэр Раиса ары. Шхъабэ Осмэн шхъэгъусэ фэ-хъугъагъ, тучаным Иоф шишIагъ, сабынщ ыпIугъ, ылэжыгъ, джы ахэм унагъохэр, кIэ-лэщыкIэхэр ялэх. Раисэ насыпышIоу зельи-тэжы. ИофшIэныр, цыфхэр зикIасэм, иса-бийхэр цыфышIухэу, нахыжыхэр алы-тэхэу, Ипылэгъу зыщылагъэм игъом лъыIэ-сыхэу хъунхэм ишъыпкIэу пылъ.

— Сэ дэгъоу къэсшIэжыгъ гъаблэри, зэо илъэсхэри, — еIо нэнэжэ насыпышIоу Раиса Владимировнам, — цыфхэр кIини хэтыгъэх, ау цыфыгъэр чIанагъэп, адыгэ чIыналъэм сыхъашIэ шыкIуагъ, сафэраз нахыжэ Iушхэу, лытэныгъэшхо зыфашIыхэу, лэжъэкIошхохэу тичылэ дэсыгъэхэм, непи щыпсэххэрэм, сэгъ-гъэ тицIыфхэм щыIэклэшIу ялэу къэслэгъу-жыкынэу, сисабыйхэр, ахэм къаклэхъуагъэхэр шIуфашIэхэу дунаим тетынхэу, адыгэ шып-кIэхэу щыIэнхэу.

НЫБЭ Андзор.

МУIЭЕД ИДАХЭ АРЕГЪАIО

Ны-тыхэмкIэ лъэшэу гу-шIуагъо мэхъу якIалэу дзэм ащагъэм идахэ итэу аш икомандирхэм письмэ къазы-фатхыкIэ. Аш фэдэ гуахъо хагъуатэ къуаджэу ЗейкIэу щышхэ Къардэн зышхъэгъу-сэхэу Борисэр Земфирэрэ дзэ къулыкIум щыIэ якIалэу МуIэед ищытхъу зэрыт тхы-лэу къафарагъэхыгъэм.

Дзэ частэу 6672-м икоман-дирэу майорэу Фадеевым а письмэм мырэушIэу кышчелэ: «ДзэклэIэу Къардэн МуIэед ятэу Борисэр янэу Земфирэрэ шхъэкIафэ афэтэшIы якIа-лэу МуIэед кIэлэ чанэу, икIу-лыкIу фэшъыпкIэу, икоман-дирхэмрэ иныбджэгъухэмрэ лытэныгъэ афишIэу, кIи-ныгъохэм ащымышIтэу зэра-

плугъэмкIэ. Псауныгъэ пытэ ялэу, насыпышIохэу щыIэнхэу афэтэлэ».

МуIэед шыпкIагъэ хэлъ, кыралорэр дэх имыIэу егъэ-цIагъ, аш пае щытхъу тхыль-хэр, дипломхэр мызэу-мы-тIоу кыфагъэшъошагъэх. МуIэед ЗейкIэу дэт гурыт еджапIэу N 4-р дэгъоу кы-ухыгъ. Къардэн лапкъор анахь инэу КъБР-м исхэм ащыщ, цыф цIэрылуабэ аш кыыхэ-кIыгъ. МуIэед ащыгуауаз илIа-кIэ итарихъ, зэлышIэрэ еджэ-гъэшхохэу аш кыыхэкIыгъэ-хэм. Ежмы ялэпкь, илIакоу кымыгъэулыкIытэхэу дзэ кIу-лыкIур зэрихышIтым пылъ.

Сурэтым итыр: Къардэн МуIэед.

Нэклубгъом итхэр зыгъэхъабырыгъэр БРАНТИЭ Казбек.

Адыгэ Республикэм и Закон

2025-рэ илъэсым нэс Адыгэ Республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэкIэ Стратегием ехьыллагъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2009-рэ илъэсым шэкIогъум и 11-м ыштагъ

А 1-рэ статья. 2025-рэ илъэсым нэс Адыгэ Республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэкIэ Стратегием ухэсыгъэным ехьыллагъ
2025-рэ илъэсым нэс Адыгэ Республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэкIэ Стратегием гуадзэм диштэу ухэсыгъэнэу.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ иIэ зыхьурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжьагъэу мы Законом кIуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
шэкIогъум и 23-рэ, 2009-рэ илъэс
N 300

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу Челябинскэ хэкумкIэ производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм аварие кызыщэхъум радиацием зэрар зэрихыгъэхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2009-рэ илъэсым шэкIогъум и 11-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу Челябинскэ хэкумкIэ производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм аварие кызыщэхъум радиацием зэрар зэрихыгъэхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу Челябинскэ хэкумкIэ производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм аварие кызыщэхъум радиацием зэрар зэрихыгъэхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ» зыфиIорэм (Адыгэ Республикэм и законодательствэ зэхугъоягъэхэр, 2008, N 12) мыщ фэдэ зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэу:

1) Законом ышгъхэ зэблэхъугъэнэу ыкIи ар мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу 1957-рэ илъэсым производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм аварие кызыщэхъум ыкIи радиоактивнэ пыдзафэхэр псыхъоу Теча зыхатIупщыхъэхэм радиацием зэрар зэрихыгъэхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ»;

2) пэублэм хэт гушыIэхэу «Челябинскэ хэкумкIэ производственнэ объединениеу «Маяк» аварие кызыщэхъум» зыфиIохэрэр гушыIэхэу «производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм 1957-рэ илъэсым аварие кызыщэхъум ыкIи радиоактивнэ пыдзафэхэр псыхъоу Теча зыхатIупщыхъэхэм» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъужыгъэнхэу;

3) а 1-рэ статья иа 1-рэ Iах иа 1-рэ, иа 2-рэ пунктхэм ахэт гушыIэхэу «Челябинскэ хэкумкIэ производственнэ объединениеу «Маяк» аварие кызыщэхъум» зыфиIохэрэр гушыIэхэу «производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм 1957-рэ илъэсым аварие кызыщэхъум ыкIи радиоактивнэ пыдзафэхэр псыхъоу Теча зыхатIупщыхъэхэм» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъужыгъэнхэу;

4) я 2-рэ статья иа 1-рэ Iах иа 1-рэ, иа 2-рэ пунктхэм ахэт гушыIэхэу «сомэ 1000 хъоу» зыфиIохэрэр гушыIэхэу «сомэ 1500-рэ хъоу» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъужыгъэнхэу;

5) я 3-рэ статья иа 1-рэ Iах иа 1-рэ, иа 2-рэ пунктхэм ахэт гушыIэхэу «сомэ 1000 хъоу» зыфиIохэрэр гушыIэхэу «сомэ 1500-рэ хъоу» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъужыгъэнхэу;

а) ышгъхэ мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«Я 3-рэ статья. Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу 1957-рэ илъэсым производствен-

нэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм аварие кызыщэхъум ыкIи радиоактивнэ пыдзафэхэр псыхъоу Теча зыхатIупщыхъэхэм радиацием зэрар зэрихыгъэхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэ шыкIэр»;

б) а 1-рэ Iахым хэт гушыIэхэу «Челябинскэ хэкумкIэ производственнэ объединениеу «Маяк» аварие кызыщэхъум» зыфиIохэрэр гушыIэхэу «производственнэ объединениеу «Маяк» зыфиIорэм 1957-рэ илъэсым аварие кызыщэхъум ыкIи радиоактивнэ пыдзафэхэр псыхъоу Теча зыхатIупщыхъэхэм» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъужыгъэнхэу.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ иIэ зыхьурэр

2010-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м щегъэжьагъэу мы Законом кIуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
шэкIогъум и 23-рэ,
2009-рэ илъэс
N 301

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Культурнэ кIэнхэм (тарихьымрэ культурэмрэ ясаугъэтхэм) яхьыллагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2009-рэ илъэсым шэкIогъум и 11-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Культурнэ кIэнхэм (тарихьымрэ культурэмрэ ясаугъэтхэм) яхьыллагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Культурнэ кIэнхэм (тарихьымрэ культурэмрэ ясаугъэтхэм) яхьыллагъ» зыфиIорэм (Адыгэ Республикэм и законодательствэ зэхугъоягъэхэр, 2006, N 8, N 11; 2007, N 7) зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэнэу, я 5-рэ статья иа 3-рэ пунктхэм ахэт гушыIэхэу «Культурнэ кIэнхэм (тарихьымрэ культурэмрэ ясаугъэтхэм) яхьыллагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным фэгъэхьыгъ

гъоягъэхэр, 2006, N 8, N 11; 2007, N 7) зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэнэу, я 5-рэ статья иа 3-рэ пунктхэм ахэт гушыIэхэу «Культурнэ кIэнхэм (тарихьымрэ культурэмрэ ясаугъэтхэм) яхьыллагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным фэгъэхьыгъ

«3-й» культурнэ кIэнхэу республикэ мэхъанэ зиIэхэр ухэсыгъэнхэу».

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ иIэ зыхьурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжьагъэу мы Законом кIуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
шэкIогъум и 23-рэ, 2009-рэ илъэс
N 302

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу Чернобыльскэ АЭС-м кышыыхъугъэ тхьамыкIагъом ыпкь кыкIыкIэ радиацием зэрар зэрихыгъэхэм ыкIи ахэм яунагъохэм арысхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ» зыфиIорэм иа 2-рэ статья зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2009-рэ илъэсым шэкIогъум и 11-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цIыф куп заулэу Чернобыльскэ АЭС-м кышыыхъугъэ тхьамыкIагъом ыпкь кыкIыкIэ радиацием зэрар зэрихыгъэхэм ыкIи ахэм яунагъохэм арысхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ» зыфиIорэм иа 2-рэ статья зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм

щыпсэурэ цIыф куп заулэу Чернобыльскэ АЭС-м кышыыхъугъэ тхьамыкIагъом ыпкь кыкIыкIэ радиацием зэрар зэрихыгъэхэм ыкIи ахэм яунагъохэм арысхэм илъэс къэс ахьщэ зэраратырэм ехьыллагъ» зыфиIорэм (Адыгэ Республикэм и законодательствэ зэхугъоягъэхэр, 2007, N 12; 2008, N 8) иа 2-рэ статья зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэнэу, гушыIэхэу «сомэ 1000 хъоу» зыфиIохэрэр гушыIэхэу «сомэ 1500-рэ хъоу» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъужыгъэнхэу.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ иIэ зыхьурэр

2010-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м щегъэжьагъэу мы Законом кIуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
шэкIогъум и 23-рэ, 2009-рэ илъэс
N 303

Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ иунашъу

Къольхъэ тын-Иыхыным пэуцужыгъэнымкIэ Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ щызэрахъашт Iофтхьабзэхэм яхьыллагъ

2008-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 25-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 273-ФЗ-р зытетэу «Къольхъэ тын-Иыхыным пэуцужыгъэным ехьыллагъ» зыфиIорэм, Урысые Федерацием и Правительствэ 2009-рэ илъэсым гъэтхалэм и 5-м ышIыгъэ унашъоу N 196-р зытетэу «Къольхъэ тын-Иыхыным иамал къэзытырэ положениехэр шэпхъэ правовой актхэм япроектхэм ыкIи нэмыкI документхэм къахэгъэщыгъэнхэм фэшI ахэр зэрауплъэкIурэ шыкIэр ухэсыгъэным ехьыллагъ» зыфиIорэм, Адыгэ Республикэм и Президент 2008-рэ илъэсым Iоныгъом и 18-м ышIыгъэ унашъоу «2008 — 2009-рэ илъэсхэм къольхъэ тын-Иыхыным пэуцужыгъэнымкIэ Адыгэ Республикэм щызэрахъашт Iофтхьабзэхэм яплан ехьыллагъ» зыфиIорэм, Адыгэ Республикэм и Президент 2009-рэ илъэсым чъэпыогъум и 16-м ышIыгъэ

Указэу N 117-р зытетэу «Къольхъэ тын-Иыхыным пэшIуекIогъэным тегъэпсыхьагъэу Адыгэ Республикэм и Президентрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ яшэпхъэ правовой актхэр (шэпхъэ правовой актхэм япроектхэр) уплъэкIугъэнхэм ехьыллагъ» зыфиIорэм адиштэу, Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ ыкIи мы министерствэм къыфэIорышIэрэ учреждениехэм къольхъэ тын-Иыхыным пэуцужыгъэнымкIэ Iофтхьабзэхэм ащызэхэщэгъэным тегъэпсыхьагъэу унашъоу сэшIы:

1. Ухэсыгъэнхэу:
1) Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ икомиссиеу къольхъэ тын-Иыхыным пэуцужыгъэным ехьылIэгъэ Положениер (гуадзэу N 1-р);

2) Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ икомиссиеу къольхъэ тын-Иыхыным пэуцужыгъэным хэтхэр (гуадзэу N 2-р);

3) къольхъэ тын-Иыхыным пэшIуекIогъэным тегъэпсыхьагъэу Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ ишэпхъэ правовой актхэр зэрауплъэкIурэ шыкIэр (гуадзэу N 3-р).

2. Мы унашъор зэрагъэцакIэрэм гъунэ лъысфынэу спшъэ исэлъхьажьы.

Адыгэ Республикэм псауныгъэр
къэухъумэгъэнымкIэ иминистрэу
НАТХЪО Разыет
къ. Мыекъуапэ,
шэкIогъум и 12, 2009-рэ илъэс
N 828

(Къызылэлыкlorэр
ишклогъум и 24-м
кыидэкъыгъэ номерым ит).

Фэмые зыригъэшлэзэ, Джэф жэм кыипклагъ, ытхаклумэхэр упэпцлэжъэу, ыпэккэ зыгорэ кыклымэ ылоу ежэу, зышомы-дэуе, кыыготысхьагъ. Жэ зы-тфызыхым эккэзэужэу мэзым фауээнкыгъ. Игъорыгъоу цу фэйгъожъхэм гоугур пхырашчы, хэутыгъаклэм кын къафэмы-хъоу ыужырэхэр рэклог. Пчэ-дыжъ шхэонтлэ дыдж. Кы-луичын гухэлъ илэп, цухэм сэхъу алупэхэм аришлэжыгъэхэр жы фабуэ къалуклэрэм кьегъэжъуалэшъ, кызыуцухэккэ, алуегъаштыхьажыкх. Сэхым бэджэхъ фыжъэу зехиухыгъэгъэ мэзэр хьырахышай, уемы-плъэклынэу сурэт тхыгъ. Цухэу бжыым къаклатупшыгъэхэр мэкъу шыабэу жэхэм арылым пагъэуцохи, Джэф фагъэпы-тагъ.

— Афэсакъ! Уиунэкъошмэ ягъэ кыоклы хъумэ, тэгъа-шлэ. Жэ пэпчэ шхонч илгышъ, благъэ зыкытфашытэп хьа-лыжъо мэтэ зырыз яптыгъэ-джи.

Цутхэлэ мэз ыгъунэ лымэ гуаубыти, клант, ланчъи, чы-гай зэхамыдзэу, къафэщэ-штым фэдиз зэхагъафэгъ. Зэбгъуклоштыгъэхэ чыгхэр мыстхъэ шъушъушъоу хьакур зыгъэклуасэрэмрэ, мые-кьу-жъаехэмрэ. Хьамышхунтлэри гонахымэ ащышты, къаухьагъ. Зы купым кырихыкылар, адрэ купым зиуджэрэпсыккэ, жэхэм аралхьанккэ лэрыфэгъоу зэпахыжыгъэ, хьазырэу рагъэ-кьугъэу, тыгъужъ быу макъэ-хэр кьэблэгъагъэх, цумэ амэ яугъэу кычлэклын. Апэу зы-тхаклумэ кьэзыпхъотагъэр Джэф зигъусэр ары. Тыкъэм шлогъэшлэгъоныгъ иплур зызэ-ришлыштыр, кьэштэным энэ-гуеу фыреплэккыгъ. Ау пэчы-жъагъ штэным, игуапэу кы-щыхъугъ. Нахь благъэу кызыз-быухэм, ичэф кыыхъуагъ, ау апэбужыкыгъэп. Шагуми шы-быоу зэхихыгъэп. Кыккэлы-клогътым ежэу, сыд кьэхъугъэ-ми фэхъазырэу лъэплгъэ. Игъу-сэхэр пхъэ кьэшыным хэблы-хьагъэхэщъ зыпылхъэ шылэп. Чылэшхом загъорэ кыккыккэу чыгышхохэр зэгуетхьыхэм, пхъэшлэхэм ялоф кышцагъа-ккэрэп, эккэплыхьагъэхэу зэ-хаупклагъ. Тыкъэм фымыккыккэ иджэдыгу чылухэр ылати, жы-зылуигъэхьагъ. Джэф инэплгъэ-гъу ригъэкыларэп. «Адежъэна шъулау», — ышхъэ кьелъа-дэ. Яшэнэрэу блэгъэ шыпк-кэу кызыпэбыугъэх. Пашэм ымакъ, кызырэдджерэмккэ уехъырэхышъжыштыгъ. Апэ-мыбужыкырымэ, чыплэ имы-зэгъжъэу, гулэу, ежъмэ кы-гъэзжъэу, Тыкъэм лъыныкы-ккэ ыгъэжъэу къаплгъэу, гумэ-кышхо хэфагъ. Илэпкыгъу-хэм абзэ кьегъажьомы, егъэ-зыгъэккэ зелагъ.

— Шыд гъэшлэгъон шыу-мыр зылажэрэр? — фэмышчы-лэу ыжэ кышлудэзыгъ Ты-къэм. — Шыдэу шлэгъэшхо ил, зэрэклымтыхъужыкылар!

Хушштыр ыгъэхъунэу тыри-убытагъэти, гушылэ фишлы-гъэп ежъэнэу е кьээнэу. Ар дэ-дэм игъунэгъум ишхончэо макъэ иджэрпэджэжъ осыр чыгъ-хэм кьаригъэтэкъохэу кьэлугъ.

— Тыкъэм итыгъужъы иунэкъошхэр блэгъэ факлоу кыфэклуагъэхэшъ, ежъ тыгу-члэ зэрэрихырэр имыкыоу, ила-

хылхэри кыыхегъахъо.

— Тыгъужъэп, мышъэхэри гъусэ къашыгъэджи, о угу ра-хынэп, нэцэ-луцэжъ. Уалъэгъу-мэ, кыпшышынынхэшъ, мэз гузэгум еклуажытых. Ашлэрэм тебгъэплгы хъуныеба!

— Шыд ашлэгъэр, цуитлоу узышыгушлуклэрэм аныбэ-хэр кырадынышъ, хэплгъэ-хэ-кыжъэр кыпфагъэклог. Аи на-хышлы, а зыфэслагъэр сымы-шлэу лалъмэкым кыралхьа-гъэшъ, ккэпц горэ кыптефэн, хэфэжъ, о егъашлэм мэшлус депхыжыагъэп. Лэуцэлэу мэ-зым хэсэр уилусэу кьэпхыгъ, уитыгъужъи ой фэдэу бгъэса-гъэ. Мэзым хаплгъэ нахъджэ, лалъмэкъ шылэми ышлэрэп.

Сэмэркъэу клырамыгъэчэу жэм итлысхъэхи, мэшлусыр ашхыгъ. Мэшлэ мыгъэклогэ клалэм аферэмыр фигъэшъуа-шэзэ, кыыхигъэхъожыгъ:

— Ныбэм илажъэ лотэжы-гъошлу. Мэкклэомы, мыри ны-бэрылъ, — къафишчыгъэ кьое гъугъэ такъырхэр.

Яккыхьагъэккэ зэфэдизхэу пхъэхэр зэпаххи, жэм аралъ-хьагъ, клалсэхэмккэ рапхыхъэ-

кьэу нахыжыгъым гушылэм кызырегъэгъэзжыкым, сэмэр-кьэур кызыдалъфыгъэр лэ-сагъэ.

Клуачлэ хэмылгы, тыгъэм ыльэккэ кымыгъанэу лэгъо-благъор зэпигъэшлэтыштыгъ, нэм кыккэцлэшхъэрэ нэбзый-хэу ос кылым кыгъэлгъатэхэ-рэм хьыйуанхэми цыфхэми нэпсыр къаклефы. Цухэм гугъу емылхэу ягъогу хагъэккы. Гу-шылэныр зымыккэсэ Тыкъэм зэ-гъорэ дэд ымакъэ кызылуэрэ. Ашъхьасыпэу ицу гъэшлуагъэ-хэм кьаджагъ:

— Хэшъуш, дахэ кьэзы-щэнык!

— Къащэжытэр ай аухыгъ, тэ тарэщэжыри, непэрэмджэ ялоф кыккыгъ, — кыпидзэгъ сэмэркъэур зылупэ тес Чылэ-кыан.

— Шъуемызэш, бжъэ гъэ-шыгъэжыкх, зэф мэкъумрэ клэутэн шыабэмрэ кьэжъулэ-жыгъах, — афыхегъахъо джыри Тыкъэм иубзэ.

Гушылэ лэшлур хэт зымыккэ-сэр, зэхахыгъэр ягуапэу, цуи-тлэм хэшлыккэу яккэ рагъэ-хъугъ. Ауж итхэми зыкышца-

мытми, ышнахыжъэ шъхьапы-рыгушылэнккэ зэрипэсыжы-гъэп. Чылэкъанэ ымэкъэ шыабэ зэхих кьодыеу зыкыфигъэ-загъ:

— Зягъэшлэжъ.

Зажэрэ гушылэр зызэхехым, шхончэу ыккыб дэлъыр кызы-риштагъэри алэгъунэу игъо имыфэхэзэ, шхонч омэкъэ дэ-гур кьэлэуи, цундыр псыцум ытхыцлэ кьэфэхыгъ. Къуаргъ-саргъышхор ашъхьарихэу осым хэсыгъэ игъусэхэм зыкыза-лэтыжыым, джэрпэджэжыым ымакъэ атхьаклумэхэм кьанэ-сыжыгъ. Псыцур лэклэуккэ-ным тештыхъэштыгъэр шэхъу-гъэми, гушылэклэ кьешхъо-шэныр шыгъушпагъэп:

— Тыкър, гъэмафэми тэ ти-псыцумэ пчэндэхъу ателыстэ-рэп. Оуемэ атхыцлэхэр цун-дымэ зэхяогъэлылох яжъэм ушъхьасышъ. Яжъэ атетакъо-ба, марджэ хъужьын!

— Пчэндэхъу-жъондэхъу, яжъэ-жъуажъэ, оло. Зытеп-тэкъон уилагъа, жэмылан? Псыцуи слорэп, уигъунэгъумэ цупэ лъэныкыо кьалымыхы-жъэу слэгъугъагъот, — фэ-

КЪАТ Теуцожъ

ДЖЭФ

Повесть

хи, пхъэтелуантлэхэр афашлы-жыгъ. Ащ фэдизым Джэф ынэлу мэзым фэгъэзэгъагъ. Гу-мэклым хэфагъэр лэсэжы-богъагъ. Кьээнжына, мэзым хэ-лэджэжына шъулау елошъ, Ты-къэм, шлуи бзаджи рилорэп. Ышлэшт шыпккэр ригъэшлэ-нэу зышылэгъэми, Джэф ишэн нахь пытэу кычлэккыгъ. Зы-фаер кызыжыгъыгъэп, купыр зэрэзэрымгъэгугъафэгъэри Тыкъэм ыгъэшлэгъуагъ. Кьэ-зыубытырэр кыгурымылау-гъэми, шъэфышхо горэм зэри-мыгъэрэхатырэм гу лытагъ, ау зыфыхьын ышлагъэп. Ахэм ягупшысэнуэ уахътэ имыла-гъэми, огъу-огъоу ышхъэ кы-зилъадэккэ, иккэрыккэу ыгъэ-шлэгъоужыгъэ, эккэ-зэужхэу мэзыклогхэр кьэзэрэщэжъжы-гъэх. Ужэу хаутыгъахэм Ты-къэм ицухэр тыригъэуцохи, къуаджэм кыфауээнкыжыгъ. Джэф ышлэшт шыпккэем еп-лынэу кьеджагъэп. Зэшитлур зэгосэу шлуклаерэ кьэклуагъэхэу, Джэф кьыдэкклайи, ауж кыи-тысхьагъ:

— Ора, си Джэфыжъ, — хэ-гушлуккэу Тыкър фызэплгъэ-кли, лугушлуагъ. Мэкъу шыабэу пхъашхъэм телым хэгупсэ-фыхьагъэу тыгъужыкыры шы-лыгъ. Цухэм хылыгъэ кызыща-фэхъурэм Тыкър епккэхэу цушхъэ клалсэр зиубытккэ, Джэфи депккэхышъ, гоуцо, кьыдэккэежыкыми, зыкышчы-ригъанэрэп, ышлэрэп эккэ клэ-шыккыжы.

— Чылэкъан, пшынахыккэ тыгъужыкыры пчлалэ руубытэ-жыгъ, джары янэ кылыфы-гъэр нахь, орэп. Плэгъурэба тэдэ шылэхэми зэрэзэгонха-гъэхэр, — сэмэркъэур зышчы-мыгъушпэрэм фэшылэрэп.

— Ахэм шъэф зэдырлэ, азы-фагу уихъэ хъутэп, — ишъып-

рамыгъанэу елгъэклонгъэх. Чылэр кызырэлэгъагъэр хьэ-иуанхэм зэхашлагъэу зэдыра-гъашлэу жь хылыгъэхэр зыдакы-дыи, мэзыклогхэми мыкыш-гъахэхэу ясэмэркъэу падзжыкы.

Лыхыккэ хьаблэу чылэ па-клэм пысым Тыкъэм иунэ агъу-нэ дэдэти, апэ кьэлэгъуагъ. Цу хьалэлэжыкхэу мэфэ реным зыльэккэ кьэзымыгъэнагъэхэр хьэнэ-гъунэм кызысехьажъхэм, ахэшшыккэу псынккэ хъугъэх. Джэфи зыфэмышылэжъэу жашъхъэм епккэхи, ишагу фи-уээнкыжыгъ. Плахъужъ псы-ригъэшъогъэккэ псыцуитлур и-мыгумэккыхэу, тыгъэм зыра-гъэу хэгъуашъхъэм лутыгъ. Ккэлэми кылыгъэгъухи кызыра-пэгъоккыгъэми, Къарэми кьэ-лэпчъэшхор кылуиыхыгъахэу кызырэжэрэми зэшитлур агъэ-чэфыгъ. Мафэр дахэу кызыз-луиыхыкы, тыгъэм гушлосэу ригъэзыхыжыгъ. Нахь благъэ кызызэхъужъхэм, псыцуитлур язым цунд пэккыхьажъ горэ ытхыцлэ еулоу зэрэтесыр алэгъ-гъугъ.

— Тыкър, уипсыцухэр цун-дымэ ашкыкх. Ущэрыоу алошъ, тегъэплъ уиамал, — жэмыла-ныр кыккэнаккэу къахэку-уккыгъ. Ащыц шэрыуагъэу Тыкър ыльэгъугъэп, атхьа-клумэхэр кьаригъэпхъотагъ. Плахъужъ ышхъышыгу клэн-клэр зэрэриутэхыгъэр шъэфы-мыхъугъэми, янэрылэгъугъэп. Джэ аушлэгъулэу чыплэ ра-дзагъ, емышчыоуэм, ишчытху-пцлыккэ фалгытэшт, хьагъу-шъугъу кьэбарым лъакъо кла-гъэуцошт. Зэгоутхэу кьежэж. Ышнахыжъыи кыгосэу, хэ-гъуашъхъэми кьэсыжыгъэхэу, яшагуи мычыжъашъу, шхончэо макъэ ыгъэлунккэ фэмыеу Ты-къэм зилэжагъ. Жажъом рило-жыштыкым лыхыужыкынуэ шы-

шылагъэп жэмачыум зышхъэ ыгъэузыгъэхэм ащыц горэм. — Ужэ бгъэкуиным уеззшы-рэп. Уинасып шэн пытэ зилэм узэрэлуклагъэр.

Башэ кьэзылорэм ыжэ аку-дэнэу игъо ифагъэхэу чылэм кьэсыжыкыгъэх. Зэшитлур апэу яшагу дэхъажыгъ. Къарэри лугушлуккэу ыкыуитлуи къапэ-гъоккыгъ. Тыгъужыкым, хьэмэ зэрэшлэу, ыккэ ыгъэсысызэ, лыжыкым зышыхъуи, иунэккэ зигъэзагъ.

Хьэблэ лыжыкхэр кьэзэрэ-мыугъоизэ, зэшитлур ятэ ихьа-ккэщ изэрэцагъ. Плахъужъи, ыныбжэ емылытыгъэу, зигъэ-чанэу, мэфэ псаум шагур кы-зэрэлэханагъэм рыгушхоу, логъ-ышлагъ. Зышчыгушлуккыжэу, хьаккэщым ихьы, пкъэужыкыер ыубытыгъ.

— Сиккэлэхэр, заор клэухым фэклуагъ. Къышшосымылогъ-ми, тилгэпкэ гъунэм зэрэнэ-сыгъэр шъуинэрылэгъэу. Пккэ имылэжъэу тырагъэжыкыгъ. Амал зилэр иккыжыкыгъ, хылу-шом тызэрэнэсыни, тызэрэзэ-пырыккын мылыкуи тил, ау ишыклагъэп. Шъукысэдэлут-мэ, сятэжъмэ якъупшъхъэхэр зыхэлъ чыгум сыхэшъулъ-хьажэ. Тыкър кысылъэхэс, зы-даклорэри зыдачъэрэри сэшлэ, кызырэсэдэлутым сицахъ-тель. Чылэкъанэ шъхьафышъ, шъсы лыхэхэр ешыдыжэ сенэгъе. Тхьэр сакъ, шъуэфэсакыжъ.

Зэшитлуми ятэ ылорэм зэрэ-блэмкыштытхэр зыгурагъалом, гуапэр иеу игушылэ кыпидзэ-жыгъ:

— Шъо кыжъугурылауагъэ-мэ, шъушыхъухэр зэрэжъугъэ-дэлотым сицахъ телъ... Тыкър мышэклогъынэу слорэп, ау ишэккэ лыстыплэ зэблхъуным игъо хъугъэ. Зэккэми шлу уалъэ-гъурэп.

Ос цлэцлэ макъэм пскэулу-ныр клэклэтэу кызылэум, зэ-шхэм ашхъэ шагъэзыежыкыгъ.

Кымафэр пхъэшагъэти, гъатхэр пасэу кьэклуагъ. Гъэ-тхэмэ лэшлоу кьэугъэм физэ-гоутхэу ежэщтыгъэхэм абгъэ дизэу жьы къащэжыкыгъ. Джэ-фи игушлэ пчэдыжыкыпэмрэ пчыхъэшъхьапэмрэ кыыхэ-щыштыгъ, шагур фимыкыоу, хэгъуашъхъэри кыричыхьа-кыштыгъ.

Тыкъэ логъшлэным фэзэщы-гъэу лэжъаплэм еклугъ, зыжъон зилэм ежъо, чылапхъэ езыут-хэри ахэт. Тыкъэм егъэшлагъо Джэфыми ыпси кызырэмьу-рэр. Зыдэхъугъэм егуцафэми, еушъэфы, кьыдэхъашхыштыр бэба. Тыгъужыкыры ыплуи зы-щышхэм ахигъэхъажыкыгъ кьэ-зылоштыр лэхъуамбэм пэпчъ. Кыпэбыухэу кызытлысэккэ-хэм афэхъыгъэп. Загъорэ, чэ-щыгум, чэум теккыхьагъэм фэдэу тетыштыгъ, мыхъеу шлункым хаплгъэщтыгъ. Зыкли чэщырэ кьэтыштыгъэп. Джэ, гъэтхэ логъшлэгъум, бзэхыгъэ, ау мэгугъэ кыгъэгъэжыкыккэ. Ыужырэ лъакъом цэ ужхэр телъэу кызыэклогъым, имышэ-ныгъэу тегыяхыгъагъ, егланэ клэгъожи, елзэгъагъ. Гъатхэм тыгъужыкырым ябыун клэщыгъоу къаублэжъы, амакъэхэри чанэу зэдырагъаштэ. Ащыгъум апэ зыкымыгъаф. Къаигъэхэр го-щыгъэхэу зэгъусэх, ащымыш зыхагъахъэрэп.

Гъунэгъужыкым гу кылыи-тагъ Тыкър зэрэгумэккыларэм:

— Тхьапп ыныбжэ Джэф?

— Илгъэщыим ит.

— Ишлуплэ къабз. Мары, плэгъун, нысэ кыпфишэт е ежъ ашэт. Ащэным сэ нахъ се-нэгъе.

— Сэ сэгугъэ кыгъэгъэ-жынджэ. Кымыгъэгъэжыкыми, ичлыфэ стелъыжъэп, сплугъэ, ылгъэ тезгъэуцагъ.

Мазэ клуагъэ, тлу хъугъэ, Джэф кьэлъагъэрэп. Мэкъуо-ныгъори кьэблагъэ. Гугъу хъу-гъэу Тыкър ежэ, фэзэщы. Зэ-нэкъокъужыкыми, кыфыри-гъашлэу кыыхъышъ. Шлошъ-хьаккэу гушылэ цыдэу кырау-тэккыштытхэр, ау егланэ ахэр зы-лэутлэккэ щегъэзыех. Зэккэми аккылу кышлэхъурэр Джэф ишылэныгъэ шыц зэрэхъугъэр ары. Моу зэ нэмылэми теп-лэжъэмэ, зыфалорэр кыуи-тынэу, ыгу хэтлысхьагъ.

Пчэдыжъ горэм унэм кы-зеккым, Джэф игъолыплэ илгъэу ыльэгъугъ. Лым ыгу зыкыпхъотагъ, куонккэ мэккэ-жыкыи илагъэр, ау зилэжагъ. Гушлосыр ылупэ телъэу, игу-пшысэ хэмыкыштыгъэ ты-гъужыкым псаоу кызырэгъэгъэ-жыкыгъэр игушлогъошхоу, гу-шылэ фаби диджи ыжэ кыи-димыгъэккэу, зэтекъагъэу луп-лыхъэштыгъ.

Джэф кыыхъыфэ джэр хьа-зыр хъугъэти, ныбэккэ Тыкър ыналэ тетыгъ. Кыушэкклорэм илахъ фыхыгъэккыштыгъ. Зы-зэтеуцожыкым, мэкъуао зыди-цагъ. Шлуклаерэ мэкъу еуагъэу, жьы зылуигъэхъанэу шэмэдж-тыкум зыгыригъэклагъ. Ыб-гъуккэ кыгосыгъэ Джэф инэ-плэгъэу зыгъэгумэккын горэ кызырэхъагъэм Тыкър гу-лытагъ. Джэф зыриши, ытхьа-клумэхэри ыпэккэ ыгъэлэгъ. Тыкърэм зиплыхьагъэ-зыкып-лыхьажыкыгъ, ау гу лытагъэп Джэф зыгъэгумэккын фэдэ.

(Джыри кыккэлыклогъошт).

Зэкъошныгъэм игъогухэмкIэ «ИСЛАМЫЕР» ЯКИАС, РАГЪЭБЛАГЪЭ

Краснодар краимрэ Адыгэ Республикэмрэ язэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм фэшI зэзэгъыныгъэу здашIыгъэм кы-хуыбытэрэ Iофыгъохэр культурэмрэ ис-кусствэмрэ ащылажъэхэрэм агъэцакIэх. АР-м и Къэралыгъо орэдыло-къэшъокIо ансамблэу «Исламыем» мы мафэхэм Краснодар концерт кышчытыгъ.

иIофышIэмэ зэрагъэпытэхэрэр, тапэкIи, кра-имрэ республикэмрэ зэрэздэлэжъэштхэр къауагъ.

АР-м и Къэралыгъо орэдыло-къэшъокIо ансамблэу «Исламыем» ихудожественнэ пашэу, Урысыем инароднэ артистэу, Кубань искусствэхэмкIэ изаслуженнэ IофышIэшхоу, композиторэу Нэхэе Аслъан творческэ зэл-хыныгъэхэу краимрэ Адыгеимрэ здырIэр шыIэныгъэм зэрэщыпытэрэр зэхэхэм кышчыIотагъ. Виктор Захарченкэм пчыхъэ-зэхэхэм кышчыIуагъ Нэхэе Аслъан зэригъэ-фэгъэ музыкэр Европэм икултурэу лъагъ шыщ зэрэхъугъэр, «Исламыер» дунаим шIукIэ зэрэщашIэрэр, ащ фэдэ ансамблэ Темыр Кавказым ишъолъырхэм зэрамыIэр.

Адыгэ пщынэм ехыIлэгъэ музыкальнэ произведениеу Нэхэе Аслъан бэмышIэу

ыусыгъэр оркестрэм ипщынаоу Мышгъэ Андзаур кыыхедзэ. МэщIэкъо Дарыетрэ Шымырзэ Казбекрэ шIульэгъу орэдыр кIырагъэщы. Илъэсыбэ хъугъэу ансамблэм хэтыхэ Агъырджанэкъо Саньет, ХъокIо Сусаннэ, Къумыкыу Щамсудин, Шъэо Риммэ — ижырэ адыгэ орэдхэр къэзыIуагъэм ащыщых. «Исламыем» апэрэ лъэбкъухэр щашIых орэдыло ныбжьыкIэхэу ГъошIо Светланэ, Бэрзэдж Нэфсэт, Нэгъой Азэ. Пшъашъэхэм мэкъэ IэтыгъэкIэ орэдхэр кы-хадзэх, лъэпкъ искусствэм яIахышIу хашIыхъаным пылтых.

КъэшъуакIохэри зэкъошныгъэм ипчыхъэ-зэхэхэм чанэу хэлэжъагъэх. Лъэустэнджэл Рузанэ, Ахътэо Светланэ, Долэ Сусаннэ, Сэхъу Азэмат, Джармэкъо Руслъан, Сихъу Руслъан, нэмыкIхэми адыгэ къашъохэр гъэшIэгъонэу къашIыгъэх.

— Адыгэ Республикэм, Краснодар кра-им ямэфэкIхэм тахэлажъэ, концертхэр къа-лэхэмрэ къуаджэхэмрэ къашчытэтых, — еIо «Исламыем» ихудожественнэ пашэу Нэхэе Аслъан. — Успенскэ районым мыгъэ ты-щыIагъ, икIэрыкIэу ащ тырагъэблэгъагъ. Ансамблэм нэмыкI концертхэми зафегъэхъа-зыры.

Сурэтым итхэр: «Исламыем» хэтхэр.

Искусствэмрэ плуныгъэмрэ

«Лыхъужьхэр егъашIи кыитхэтыщтых»

Адыгэ Республикэм щыпсэурэ цыфхэр яхэгъэу шIу алъэгъоу плугъэнхэм, шэн-хэб-зэ дахэмэ афэгъэгъэнхэм афэгъэхыгъэ рес-публикэ зейкI программэу 2008 — 2010-рэ илъэсхэм ателытагъэр щыIэныгъэм щыпхы-ращыз, культурэмрэ искусствэмрэ апыщгъэ кIэлэеджакIохэм яшIэныгъэ хагъэхъоным, сурэтышI анахъ дэгъухэр кыхэгъэщыгъэнхэм фэшI зэнэкъокъухэр зэхачагъэх.

Мыекъуапэ искусствэхэмкIэ икIэлэцIыкIу художественнэ еджапIэ сурэтхэм якъэгъэлъэ-гъон щыIуагъ. Адыгэмэ янарт эпос кышщегъэ-жъагъэу кIэлэеджакIомэ тарихым фэгъэхыгъэ сурэт гъэшIэгъонхэр ашIыгъэх. АР-м культу-рэмрэ искусствэхэмрэкIэ иеджапIэхэм методикэмкIэ якабинет ипащэу БжъэшIо Фа-тимэ, къалэм искусствэхэмкIэ икIэлэцIыкIу художественнэ еджапIэ идиректорэу, УФ-м исурэтышIмэ я Союз хэтэу Ирина Бердихинам-рэ зэфэхысыжъ зэхэхэм кызырэгъаIуагъэу, лъэхъэнэ зэфэхъафхэр сурэтхэмкIэ кIэ-лэеджакIохэм, студентхэм IупкIэу къалотагъ.

Саеко Виолеттэ тарихым зыщигъэгъуази, Адыиф исурэт ышIыгъ. Илъэс 11-м ит Талае-ва Анастасие адыгэхэр хъакIэмэ зэрапэ-гъокIыхэрэр, хъакIэмрэ бысымымрэ щыIэ-ныгъэм зэрэзэфыщэхэрэр сурэтымкIэ кыгъэ-

СурэтышI кIэлэцIыкIухэмрэ ныбжьыкIэхэмрэ язэнэкъокъоу Адыгэ Республикэм цыкIуагъэр зфахысыжъыгъ. «Лыхъужь-хэр егъашIи кыитхэтыщтых» — джары Адыгеим культурэм-кIэ и Министерствэрэ АР-м культурэмрэ искусствэхэмрэкIэ иеджапIэхэм методикэмкIэ яка-бинетрэ зэхачгъэ Iофыгъом зэ-реджагъэхэр.

лъэгъуагъ. Адыгэмэ янарт эпос зэнэкъокъум чIыпIэшхо щигъотыгъ. Лъэпшъ кIышым зэрэщыгъукIэрэр, Саусырыкъо машIор кы-зэрихыжыгъэр, Айдэмыркъан бгъэжым зэ-ритыгъугъэр, тикъушъхъэхэр, псыхъохэр да-хэу сурэт ашIыгъэх. Мозгот Маринэ, Сима-кова Валерие, Остроушко Жаннэ, нэмыкIхэми ясурэтмэ узыIапашэ.

Маклавин Бри США-м кыикIыжыгъ, илъэси 10-м ит. Адыгэмэ ятарихъ ехыIлэгъэ сурэтэу ышIыгъэхэр зэхэщакIомэ хагъэунэфыкIыгъэх. Бэрзэдж Фатимэ Мыекъуапэ иятIонэрэ гурыт еджапIэ ия 10-рэ класс сшедж. Шэн-хэбзэ дахэхэр зехъэгъэнхэм ехыIлэгъэ сурэтэу ышIыгъэм щыIэныгъэм ухешэ. Щытхъу тхы-

лър Фатимэ кыфагъэщыошагъ. Ащ икIэ-лэегъаджэу Любовь Шиповам тыщигъэгъозагъ искусствэм иамалхэмкIэ ныбжьыкIэхэр зэрапIухэрэм.

Бэрзэдж Фатимэ искусствэр икIас, исурэт пэпчъ щыIэныгъэр кыуIатэу елътэ. Зэнэкъо-къухэр зэхэзыщагъэмэ, икIэлэегъаджэмэ лъэ-шэу афэраз.

Хэгъэу ззошхом текIоныгъэр кызыщыда-хыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм, ныбжьыкIэхэр дэхагъэм фэгъэсэгъэнхэм, нэмыкIхэми афэ-гъэхыгъэ зэнэкъокъухэм кIэлэеджакIомэ за-фагъэхъазыры.

Сурэтым итхэр: БжъэшIо Фатимэ кIэлэеджакIоу Бэрзэдж Фатимэ фэгъушIо.

Спортымрэ гъэсэныгъэмрэ

ЧЕМПИОН ХЪУЩТХЭР ТИIЭХ

Спортымрэ физкультурэмрэ уишгъып-къэу уапылбыным фэшI сьдым кышщегъэжъэщта? Шъаукъо Долэтрэ Лы-щэкъо Муртазрэ Адыгэ Республикэм и СДЮСШОР-у N 1-м зыцагъасэ. Бату-тым щыдэпкIэенхэмкIэ Урысыем, Къыб-лэ шъолъырым язэнэкъокъухэм ахэлажъэх.

Адыгэ Республикэм яспортсменхэр ахэлэ-жъагъэх. Шъаукъо Долэт мыщи апэрэ чIыпIэр кышчыфагъэщыошагъ. Дэгъу дэдэу гимнази-ем зэрэщеджэрэм дакIоу, спорт зэнэкъокъу-хэм медальхэр къащехых.

Лыщэкъо Муртаз Мыекъуапэ ия 7-рэ гу-рыт еджапIэ макIо. Темыр Кавказым изэнэ-кьокъухэм хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр пчъа-гъэрэ къащыхыгъэх. Лыщэкъо Муртазрэ Шъаукъо Долэтрэ зэгъусэхэу батутым щы-дэпкIаехэзэ спорт зэнэкъокъухэм ахэлажъэ-хэу тэлэгъух.

— Уизакъоу апэрэ чIыпIэхэм уафэбэнэным-рэ узэгъусэу хэгъэу ыкIи республикэ зэнэ-кьокъухэм уахэлэжъэнымрэ зэфэдэхэп, —

къеIуатэ Адыгеим и СДЮСШОР-у N 1-м иди-ректорэу Мэхъош Аслъан. — Долэтрэ Мур-тазрэ яспорт ухъазырыныгъэ хагъахъо. Нарко-манием пэшIуекIорэ Iофтхъабзэу зетхьэрэмэ тиспортсменхэм уащытхъунэу закъыщагъэ-лъагъо. ТикIэлэеджакIомэ тутын ешъохэрэр пыщгъэу ашIыхэрэп, шэн-хэбзэ дахэхэр зезы-хэрэмэ шысэ атырахы.

Шъаукъо Долэтрэ Лыщэкъо Муртазрэ сэ-нэхъатэу кыыхахыштыр кысаIуагъэп. Сыд фэдэ IофшIапIэ Iухъаштхэми, гукIэгъу зэрахэлъы-штым тыхъэ тель, цыфышIу хъунхэу тэлыгъ. Тренерхэу Татьяна Тарасенкэмрэ Анатолий Москаленкэмрэ кIэлэеджакIохэр агъасэх. Олимпиадэ джэгунхэм батутым щыдэпкIаехэ-рэр ахэлажъэх. Арышъ, тичемпионхэм къахэ-хъонхэ зыльэкIыштхэр непэ тIлэх.

Сурэтым итхэр: Шъаукъо Долэтрэ Лыщэкъо Муртазрэ.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.

Адыгэ республикэ гимназием ия 6-рэ класс Шъаукъо Долэт ис. Гъэзетэу «Адыгэ макъэм», кIэлэцIыкIу журналэу «Жъогъобыным» яджэ, телевизорымкIэ спорт къэтынхэм яплъы. Ба-тутым щыдэпкIэеныр икIас, 2008-рэ илъэсым Урысыем икIэлэеджакIомэ язэнэкъокъухэу Таганрог шыкIуагъэмэ дышгъэ медалыр къа-щыдихыгъ. Адыгеим культурэмкIэ иапэрэ ми-нистрэу Хъанэхъу Адамэ фэгъэхыгъэ зэнэ-кьокъумэ Ростов-на-Дону, Краснодар краим,